

Institut za
razvoj mladih KULT

Analiza rezultata istraživanja

položaja i potreba mladih
Srednjobosanskog kantona/
Županije Središnja Bosna

USAID
OD AMERIČKOG NARODA

NDI
BOSNA I
HERCEGOVINA

KANTON
SREDIŠNJA
BOSNA
SREDNJOBOSANSKI
KANTON

Impressum

Naslov:

ANALIZA POLOŽAJA I POTREBA MLADIH SREDNJOBOSANSKOG KANTONA / ŽUPANIJE SREDIŠNJA BOSNA

Izdavač:

Institut za razvoj mladih KULT

Za izdavača:

Jasmin Bešić

Autor:

Eldin Buljubašić

Recenzenti:

Dunja Škaljo

Jasmina Banjalučkić

Šeherzada Halimić

Lektura:

Ifeta Palić

DTP:

Peđa Kazazović

Sarajevo, 2021.

Umnožavanja i besplatna distribucija publikacije dozvoljeni su uz pismeno odobrenje izdavača. Nije dopušteno mijenjanje bilo kojeg dijela sadržaja publikacije.

This document is made possible by the support of the American People through the United States Agency for International Development (USAID). The contents of this document are the sole responsibility of authors and do not necessarily reflect the views of USAID or the United States Government.

ANALIZA REZULTATA ISTRAŽIVANJA POLOŽAJA
I POTREBA MLADIH **SREDNJOBOSANSKOG KANTONA /**
ŽUPANIJE SREDIŠNJA BOSNA

Sarajevo, 2021.

Lista grafika

Grafik 1. Osnovno obrazovanje u SBK	15
Grafik 2. Srednje obrazovanje u SBK	15
Grafik 3. Visoko obrazovanje: broj studenata i ustanova	16
Grafik 4. Visoko obrazovanje: diplomirani studenti	16
Grafik 5. Prekid školovanja	17
Grafik 6. Praktična nastava u obrazovanju	18
Grafik 7. Adekvatnost obrazovanja	19
Grafik 8. Potrebne izmjene u formalnom obrazovanju	20
Grafik 9. Pohađanje kurseva	21
Grafik 10. Radni status	26
Grafik 11. Vrsta ugovora	27
Grafik 12. Zaposlenost u struci	28
Grafik 13. Radni sati	28
Grafik 14. Registracija na birou	29
Grafik 15. Zlostavljanje na poslu	30
Grafik 16. Kupovina posla u javnoj administraciji	30
Grafik 17. Kupovina posla u privatnim firmama	31
Grafik 18. Poznavanje vladinih programa za zapošljavanje	31
Grafik 19. Najbolje radno mjesto	32
Grafik 20. Pokretanje vlastitog biznisa	32
Grafik 21. Potrebna podrška za pokretanje biznisa	33
Grafik 22. Doprinos kućnom budžetu	36
Grafik 23. Lični prihodi	37
Grafik 24. Ukupni prihodi svih članova domaćinstva	37
Grafik 25. Stipendije	38
Grafik 26. Optimizam mladih u SBK	39
Grafik 27. Sistematski pregled	42
Grafik 28. Ginekološki pregledi	43
Grafik 29. Zdravstveno osiguranje	44
Grafik 30. Zadovoljstvo uslugama doma zdravlja	44
Grafik 31. Promjena ishrane	46
Grafik 32. Zanimanje za politiku	50
Grafik 33. Utjecaj pojedinca na promjene u društvu	51
Grafik 34. Izlaznost na prethodne izbore	51

Lista skraćénica

BHAS	Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine
BiH	Bosna i Hercegovina
CIK	Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine
CIA	Centralna obavještajna agencija
EU	Evropska unija
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
FZS	Federalni zavod za statistiku
KM	Konvertibilna marka (valuta BiH)
NVO	Nevladina organizacija
Popis	Popis stanovništva u BiH 2013. godine
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences
Strategija	Strategija prema mladima
SBK	Srednjobosanski kanton
ŽSB	Županija Središnja Bosna

Grafik 35. Utjecaj mladih na donošenje odluka	52
Grafik 36. Učestvovanje u programima	53
Grafik 37. Mogućnost volonterskog rada	54
Grafik 38. Napuštanje zemlje	55
Grafik 39. Zainteresiranost za odlazak iz države	56
Grafik 40. Faktori odlaska	56
Grafik 41. Korištenje društvenih mreža	60
Grafik 42. Informiranost	61
Grafik 43. Slobodno vrijeme	62
Grafik 44. Igre na sreću	62
Grafik 45. Interes za kulturu i umjetnost	63
Grafik 46. Zadovoljstvo podrškom medija i lokalne vlasti kulturnim i sportskim sadržajima	64
Grafik 47. Osjećaj vezanosti	65
Grafik 48. Kriteriji za odabir prijatelja	65
Grafik 49. Brak i nacionalnost	66
Grafik 50. Zadovoljstvo sigurnosnom situacijom	68
Grafik 51. Nasilje i mladi	69
Grafik 52. Prepoznavanje psihičkog nasilja	70
Grafik 53. Percepcija prema ženama kao žrtvama nasilja	71
Grafik 54. Utjecaj pandemije COVID-19 na mlade	72
Grafik 55. Ocjena rada institucija tokom pandemije COVID-19	73

Popis tabela

Tabela 1. Tematske cjeline analize mladih SBK	10
Tabela 2. Uzorak SBK	10
Tabela 3. Demografske karakteristike uzorka	11
Tabela 4. Demografske karakteristike mladih FBiH	12
Tabela 5. Udio mladih u ukupnom stanovništvu kantona	13
Tabela 6. Obrazovne ustanove u SBK	14
Tabela 7. Zaposlenost u SBK po općinama	25
Tabela 8. Stambeni status mladih	39
Tabela 9. Članstvo u organizacijama	53

Sadržaj

UVOD I METODOLOGIJA	9		
Mladi u SBK prema popisu iz 2013. godine	11		
OBRAZOVANJE I NAUKA MLADIH	14		
Osnovno obrazovanje	14		
Srednje obrazovanje	15		
Prestanak daljnjeg školovanja	17		
Praktična nastava	18		
Adekvatnost obrazovanja	18		
Kursevi	20		
ZAPOŠLJAVANJE I SAMOZAPOŠLJANJE MLADIH	24		
Zaposleni mladi	25		
Vrsta ugovora koji zaposleni mladi imaju	26		
Zaposlenost u odnosu na struku	27		
Razlozi nezaposlenosti	28		
Diskriminacija i zlostavljanje na radnom mjestu	29		
Percepcija mita i korupcije pri zapošljavanju	30		
Vladini programi zapošljavanja	31		
Pokretanje vlastitog biznisa	32		
SOCIJALNA BRIGA O MLADIMA	36		
Doprinos kućnom budžetu	36		
Stipendije	38		
Formiranje porodice i stambeni status mladih	38		
Zadovoljstvo mladih	39		
ZDRAVSTVENA ZAŠTITA	42		
Sistematski pregled	42		
		Ginekološki pregled	42
		Zdravstveno osiguranje	43
		Zdravstvene usluge	44
		Intimni odnosi	45
		Konzumiranje duhana i alkohola	45
		Bavljenje rekreativnim aktivnostima	45
		Ishrana	46
		Usluge psihologa	47
		AKTIVIZAM MLADIH	
		(učješće, volontiranje, mobilnost mladih)	50
		Zainteresiranost za politiku	50
		Promjene u društvu	50
		Organiziranost mladih	52
		Mobilnost	53
		Napuštanje zemlje	54
		Odlazak iz države	55
		INFORMIRANJE MLADIH	60
		SLOBODNO VRIJEME	62
		IDENTITET	65
		SIGURNOST	67
		Različiti oblici nasilja i mladi	68
		Psihičko nasilje	70
		PANDEMIJA COVID-19	72
		Preporuke na osnovu podataka istraživanja o položaju i potrebama mladih u SBK	74
		Obrazovanje	74
		Zapošljavanje	74
		Zdravstvo	75
		Programi za mlade	75
		Komunikacija	75
		Sigurnost	75
		LITERATURA	76

UVOD I METODOLOGIJA

Na inicijativu zastupnice u Skupštini Srednjobosanskog kantona, Institut za razvoj mladih KULT uz podršku Nacionalnog demokratskog instituta BiH proveo je istraživanje o položaju i potrebama mladih u Srednjobosanskom kantonu. Ovo je ujedno prvo sveobuhvatno istraživanje koje je Institut proveo u ovom kantonu kada je riječ o položaju i potrebama mladih.

Prikupljanje podataka provedeno je u oktobru 2021. godine, korištenjem standardiziranog upitnika koji Institut za razvoj mladih KULT koristi za istraživanje položaja i potreba mladih na različitim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini. Anketari, također mladi, anketirali su 604 mlade osobe s područja SBK u svim općinama. Ispitanici su birani metodom slučajnog uzorka, u dobi između 15 i 30 godina. Broj ispitanika i metoda slučajnog uzorka osiguravaju reprezentativnost uzorka. Ispitanici, u dobi od 15 do 30 godina, birani su metodom slučajnog uzorka, što znači da je svaka mlada osoba s teritorije SBK imala podjednaku vjerovatnoću da bude dio ispitanih. Određenje uzorka uzelo je u obzir osnovne demografske karakteristike ispitanih u cilju dobijanja mišljenja svih podgrupa iz heterogene skupine mladih osoba. Uzorak ove veličine ima grešku uzorka od $\pm 4\%$ s nivoom pouzdanosti od 95%. Greška uzorka mora postojati u svakom istraživanju koje tretira uzorak određene populacije a ne cijelu populaciju zbog toga što rezultati koje dobijemo iz uzorka u ukupnoj populaciji znače procjene koje kao takve ne mogu biti 100% precizne i moraju imati određeni postotak greške. U praktičnom primjeru ovog istraživanja to znači da svi dobijeni rezultati mogu biti veći ili manji za 4%.

Za analizu prikupljenih podataka korišten je Statistički paket za društvene nauke (IBM Statistical Package for the Social Sciences SPSS), programski paket namijenjen statističkoj obradi podataka, a rezultati su prikazani u tabelama i graficima te interpretirani kroz objašnjenja u kraćim tekstovima.

Pri izradi ove analize korišteni su podaci državnih institucija: Zavoda za statistiku Federacije Bosne i Hercegovine, Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine te drugih relevantnih institucija.

Istraživanjem je obuhvaćeno sedam oblasti koje su od posebnog značaja za mlade, a i sam dokument analize ima strukturu koja prati tematske cjeline prikazane u Tabeli 1.

Tabela 1. Tematske cjeline analize mladih SBK

Obrazovanje i nauka mladih
Rad, zapošljavanje i preduzetništvo mladih
Socijalna briga mladih
Zdravstvena zaštita mladih
Kultura i sport mladih
Aktivizam (učesće, volontiranje, mobilnost, migracije) mladih
Sigurnost mladih

Važno je napomenuti da je Zakon o mladima FBiH usvojen 2010. godine te su u ovom zakonu dodatno definirane oblasti od interesa za mlade. KARAKTERISTIKE UZORKA

Uzorak ovog istraživanja određen je na osnovu popisa stanovništva iz 2013. godine. Iako je od popisa prošlo osam godina, nažalost ne postoji pouzdaniji podatak na osnovu kojeg se mogao odrediti uzorak.

Tabela 2. Uzorak SBK

	UKUPNO STANOVNIŠTVO	M	Ž	15-19	20-24	25-30	15-30	%	UKUPNO ISPITANIH	M	Ž
SBK	254.686	127.266	127.420	19.819	17.764	22.825	60.435	24%	604	50,7%	49,3%
		49,9%	51,1%	32,8%	29,4%	37,8%					

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Mlade osobe čine gotovo četvrtinu stanovništva SBK, odnosno 24%. Podjela mladih osoba na petogodišnje kategorije pokazuje da se u kategoriji od 25 do 30 godina nalazi najveći dio mlade populacije, tj. njih 37,8%. Zatim slijedi kategorija od 15 do 19 godina. U ovom istraživanju anketirane su 604 mlade osobe od ukupno 60.435 mladih, koliko ih ima u populaciji mladih u SBK. Prema spolnoj strukturi ispitanih, muškarci čine malo više od polovine, odnosno 50,7%.

Analiza rezultata pokazuje da, kada je u pitanju bračni status, najviše je neoženjenih/neudatih mladih, tj. 79,6%, dok je udatih/oženjenih 13,9%. Prema radnom statusu može se vidjeti da je nezaposlenih više od polovine, odnosno 50,4%.

Tabela 3. Demografske karakteristike uzorka

	Broj ispitanika	Cijeli uzorak	Gradsko	Vangradsko
Spol	Muškarci	50,7%	30,1%	69,9%
	Žene	49,3%	35,6%	64,4%
Bračni status	Neudata/neoženjen, ne živite s partnerom/icom	79,6%	30,1%	69,9%
	Razvedena/razveden	0,3%	50%	50%
	Udata/oženjen	13,9%	36,9%	63,1%
	Zajednički život. Niste u braku, ali živite s partnerom/icom	1%	66,7%	33,3%
	Ne želi odgovoriti	5,2%	54,8%	45,2%
Broj članova u domaćinstvu	1	1,5%	44,4%	55,5%
	2	10,1%	39,3%	60,7%
	3	21,9%	35,6%	64,4%
	4	37,7%	33,3%	66,7%
	5	19,9%	30,8%	60,2%
	6+	3,7%	19,3%	80,7%

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Mladi u SBK prema popisu iz 2013. godine

Na osnovi podataka prikazanih u tabeli ispod, može se vidjeti kako je udio mladih u ukupnom stanovništvu u SBK (22%) nešto veći od udjela mladih u ukupnom stanovništvu FBiH (21%). Važno je istaći da su u prikazanoj tabeli date dostupne informacije o broju mladih od 15 do 29 godina po petogodištima. Broj mladih koji imaju 30 godina spada u petogodište od 30 do 34 godine te iz navedenog razloga nije prikazano. Jedini kanton koji ima veći udio mladih od 15 do 29 godina u ukupnom stanovništvu jeste Unsko-sanski kanton s 23%.

Tabela 4. Demografske karakteristike mladih FBiH

	Ukupno stanovništvo	15-19	20-24	25-29	Ukupno mladih	Udio mladih u ukupnom stanovništvu (%)
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE	2.219.220	161.881	150.902	164.203	476.986	21%
TUZLANSKI KANTON	445.028	32.263	31.620	33.046	96.929	22%
KANTON SARAJEVO	413.593	26.388	25.484	31.933	83.805	20%
ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON	364.433	27.674	25.340	27.092	80.106	22%
UNSKO-SANSKI KANTON	273.261	21.328	19.541	20.912	61.781	23%
SREDNJOBOSANSKI KANTON	254.686	19.819	17.764	19.067	56.650	22%
HERCEGOVAČKO-NERETVANSKI KANTON	222.007	16.497	14.626	15.752	46.875	21%
ZAPADNOHERCEGOVAČKI KANTON	94.898	7.379	6.886	6.575	20.840	22%
KANTON 10	84.127	5.779	5.363	5.401	16.543	20%
POSAVSKI KANTON	43.453	3.016	2.841	2.823	8.680	20%
BOSANSKOPODRINJSKI KANTON	23.734	1.738	1.437	1.602	4.777	20%

Izvor: Agencija za statistiku BiH¹

Pregledom statistike po općinama, primjećujemo da je Općina Travnik najmnogoljudnija zajednica Srednjobosanskog kantona. Kada su u pitanju mladi, prikazana je statistika za mlade od 15 do 30 godina starosti. Prema podacima iz tabele ispod, vidi se da najveći broj mladih živi u Travniku, tačnije njih 12.410. S druge strane, kada posmatramo udio mladih u

¹ Ibid.

ukupnom stanovništvu općina, na prvom mjestu se nalazi Novi Travnik s 26%.

Tabela 5. Udio mladih u ukupnom stanovništvu kantona

	Ukupno stanovništvo	15-19	20-24	25-30	Ukupno mladih	Procentualni udio mladih u ukupnom stanovništvu kantona
SREDNJOBOSANSKI KANTON	254.686	19.819	17.764	22.825	60.435	24%
Bugojno	31.470	2.480	2.252	2.837	7.569	24%
Busovača	17.910	1.408	1.251	1.757	4.416	25%
Dobretići	1.629	51	97	181	329	20%
Donji Vakuf	13.985	1.299	940	1.205	3.444	25%
Fojnica	12.356	904	774	995	2.673	22%
Gornji Vakuf/ Uskoplje	20.933	1.694	1.551	1.797	5.042	24%
Jajce	27.258	1.878	1.853	2.438	6.169	23%
Kiseljak	20.722	1.539	1.426	1.808	4.773	23%
Kreševo	5.273	365	363	459	1.187	23%
Novi Travnik	23.832	2.000	1.804	2.279	6.083	26%
Travnik	53.482	4.087	3.580	4.743	12.410	23%
Vitez	25.836	2.114	1.873	2.353	6.340	25%

Izvor: Federalni zavod za statistiku²

² Federalni zavod za statistiku [online] (dostupno na: <http://www.px-web.fzs.gov.ba/pxweb/bs-Latn-BA/?rxid=2bd664af-5826-4430-86c4-c19aa9c2aada>, pristupljeno: 6. 12. 2021). Dostupna online baza podataka Popisa 2013. omogućava odabir dobnih kategorija stanovništva po pojedinačnim godinama ili po petogodištima. Iz praktičnih razloga, u ovoj analizi odabran je prikaz po petogodištima, koji omogućava presjek dobne kategorije na 29 godina starosti, a ne na 30 godina, kako se inače definira dobna kategorija mladih.

OBRAZOVANJE I NAUKA MLADIH

Prema podacima dostupnim na web-stranici Ministarstva obrazovanja, nauke, mladih, kulture i sporta SBK, na području ovog kantona nalazi se ukupno 101 obrazovna institucija u kategoriji predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja, dok broj visokoškolskih ustanova nije naveden.

Podaci Agencije³ za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta Bosne i Hercegovine govore da se na području SBK nalaze četiri akreditirane visokoškolske ustanove, dok podaci Federalnog zavoda za statistiku pokazuju čak 10 visokoškolskih ustanova.

Prema podacima iz Ministarstva obrazovanja, nauke, mladih, kulture i sporta, na području SBK djeluju tri akreditirana univerziteta i jedna akreditirana visoka škola. Osim navedenih univerziteta, na području SBK aktivna je i javna visokoškolska ustanova, i to Sveučilište u Mostaru.

Tabela 6. Obrazovne ustanove u SBK

Nivo ustanove	Broj:
Predškolske ustanove* ⁴	19
Osnovne škole	57
Srednje škole	25
Fakulteti (visokoškolske ustanove)*	4-10

Izvor: Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta BiH i Federalni zavod za statistiku

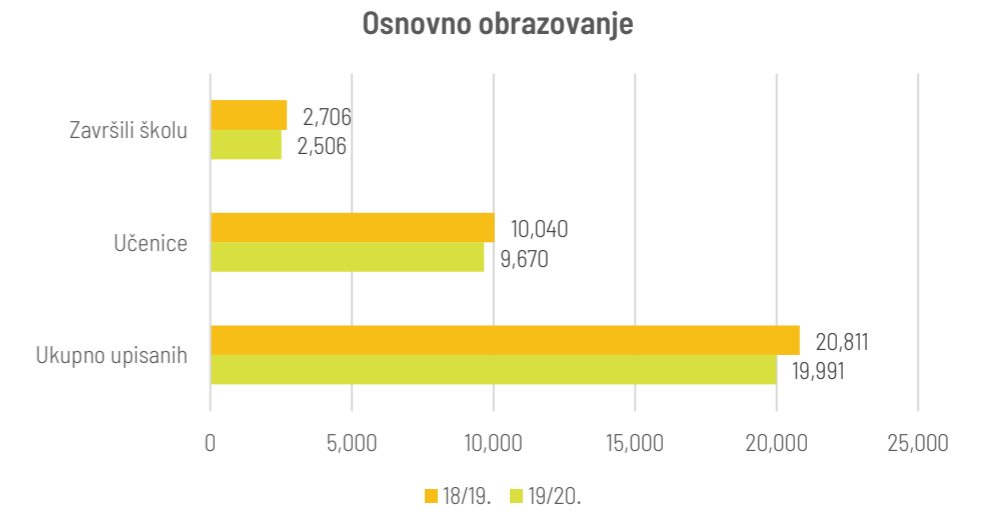
Osnovno obrazovanje

U posljednje dvije godine u 57 osnovnih škola u SBK broj upisanih učenika opada. U školskoj 2018/2019. godini osnovne škole pohađalo je 20.811 učenika, a u školskoj 2019/2020. godini broj učenika opao je na 19.991. U obje posmatrane godine udio učenika je oko 48%.

³ * Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta BiH (n.d.). Lista akreditiranih visokoškolskih ustanova u BiH (dostupno na: http://hea.gov.ba/akreditacija_vsu/Default.aspx, pristupljeno: 29. 11. 2021).

⁴ Prema podacima iz Ministarstva obrazovanja, nauke, mladih, kulture i sporta, na području SBK djeluje 21 predškolska ustanova.

Grafik 1.
Osnovno
obrazovanje
u SBK

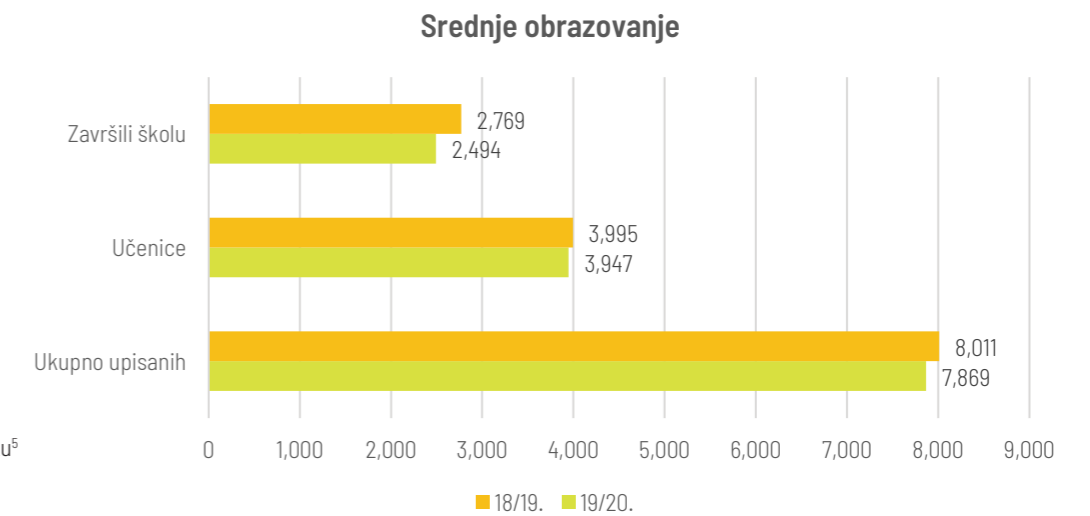

Izvor: Federalni zavod za statistiku*

Srednje obrazovanje

Na teritoriji SBK postoji 25 srednjih škola. Broj upisanih učenika u sve razrede srednjih škola u školskoj 2020/2021. iznosio je 7.869 i manji je u odnosu na godinu ranije, dok je udio učenika u ukupnom postotku blago povećan s 49,8% na 50,1%. Evidentan je pad broja mladih koji su završili srednju školu, tačnije 275 osoba manje je završilo srednju školu u odnosu na godinu ranije.

Grafik 2.
Srednje
obrazovanje
u SBK

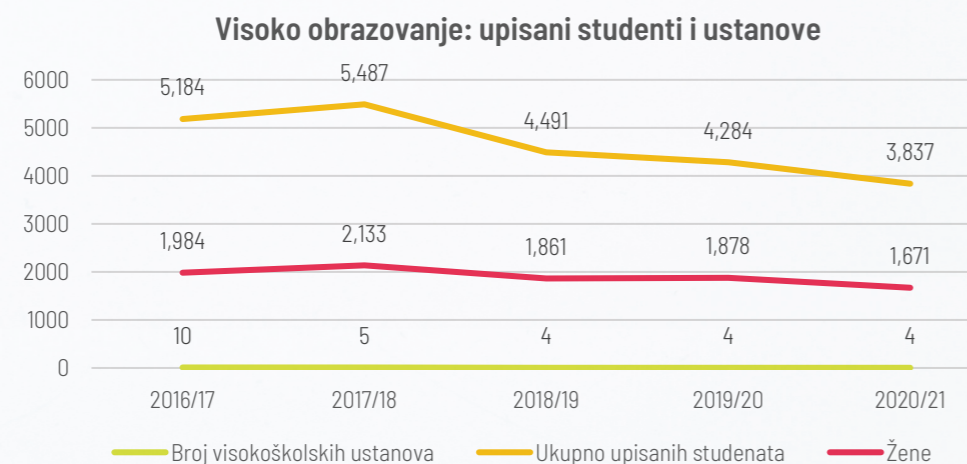
Izvor: Federalni zavod za statistiku⁵

⁵ Ibid.

Visoko obrazovanje

Visoko obrazovanje bilježi pad u posljednjem petogodišću kada su u pitanju statistički parametri. Naime, broj visokoškolskih ustanova je 2016. godine iznosio 10, te je do 2020. godine spao na 4, što odgovara broju visokoškolskih ustanova koje imaju akreditaciju od državne agencije. Ukupan broj studenata je u padu, tako i broj žena. S druge strane, raste udio žena u ukupnom broju studenata, te je 2016. iznosio 38%, a 2020. iznosi 43%.

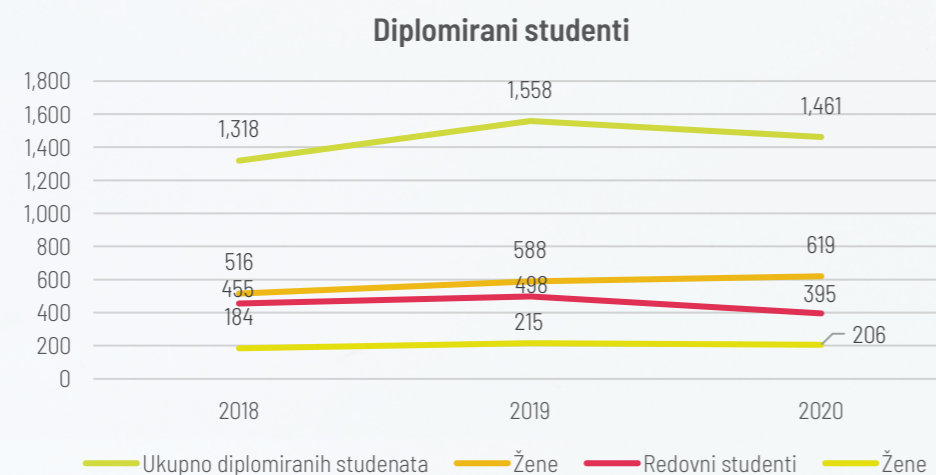
Grafik 3. Visoko obrazovanje: broj studenata i ustanova

Izvor: Federalni zavod za statistiku⁶

Podaci Federalnog zavoda za statistiku pokazuju da je ukupan broj upisanih studenata u akademskoj 2020/2021. godini manji u odnosu na prethodnu akademsku godinu. S druge strane, broj studentica se povećava kako u ukupnom broju studenata tako i u ukupnom broju redovnih studenata.

Grafik 4. Visoko obrazovanje: diplomirani studenti

Izvor: Federalni zavod za statistiku⁷

6 Ibid.
7 Ibid.

Prestanak daljnjeg školovanja

Oko 52% mladih nije nastavilo školovanje nakon posljednjeg završenog stepena obrazovanja, a najčešći razlog zbog kojeg mladi ne nastavljaju ili prekidaju školovanje jeste taj da ne vide perspektivu u daljnjem obrazovanju, a riječ je o 15,6% njih. Drugi najčešći razlog je pronalazak stalnog zaposlenja, koji je navelo 14,1% mladih.

Međutim, ako se pronalazak stalnog zaposlenja i finansijski razlozi posmatraju kao razlozi vezani za materijalni status, možemo zaključiti da su razlozi povezani s novcem ipak najizraženiji kada je u pitanju napuštanje obrazovanja.

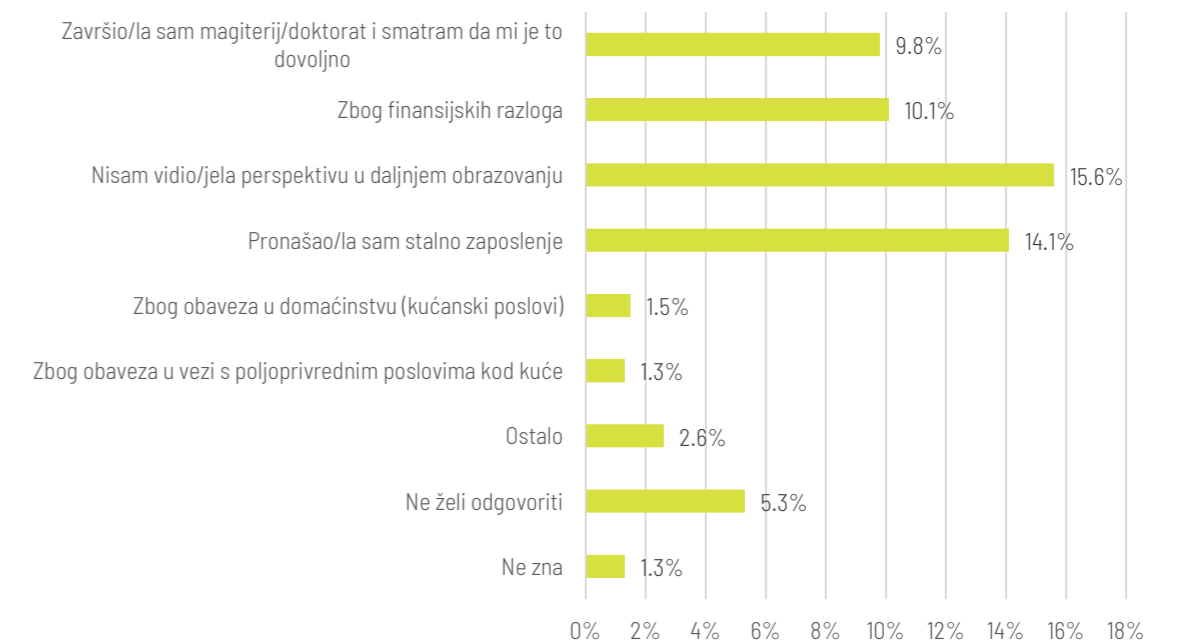
Finansijski razlozi su za 10,1% mladih ključni razlog zbog kojeg oni nisu nastavili školovanje. Zbog obaveza u domaćinstvu i kućanskih poslova školovanje ne nastavlja 1,5% mladih, a 1,6% mladih ne školuje se dalje zbog obaveza u vezi s poljoprivrednim poslovima kod kuće.

Daljnje školovanje ili studij nastavilo je 48% mladih. Od ukupnog broja osoba koje su nastavile daljnje školovanje u nekoj školi ili na višem nivou, njih 15,6% ga je prekinulo ili nije završilo. Zanimljiv je podatak da među ukupnim brojem osoba koje su nastavile školovanje dominiraju žene s 51,9% u odnosu na muškarce s 48,1%.

Prema kriterijima Evropske unije, mladi u dobi između 18 i 24 godine koji su najviše završili srednju trogodišnju školu i nisu nastavili dalje obrazovanje posmatraju se kao skupina mladih koja prerano napušta obrazovni sistem.

Grafik 5. Prekid školovanja

Koji su razlozi zbog kojih niste nastavili školovanje?

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Praktična nastava

Oko 26% mladih nikako nije imalo praktičnu nastavu u okviru redovnog obrazovanja, na osnovu čega možemo zaključiti da u organizaciji praktične nastave ima prostora na napredak.

S druge strane, oko 7% mladih je navelo da je imalo priliku učestvovati u praktičnoj nastavi svaki dan. Malo veći postotak čine mladi koji su u okviru redovnog obrazovanja pohađali praktičnu nastavu nekoliko puta sedmično, ali ne svaki dan, a njih je 18%. Oko 25% mladih je praktičnu nastavu imalo jedanput sedmično, a nešto više od 21% rjeđe od jedanput sedmično.

Grafik 6. Praktična nastava u obrazovanju

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Adekvatnost obrazovanja

Obrazovanje i obrazovni sistem bi trebali biti na usluzi studentima i učenicima u procesu njihovog daljnjeg obrazovanja i zaposlenja.

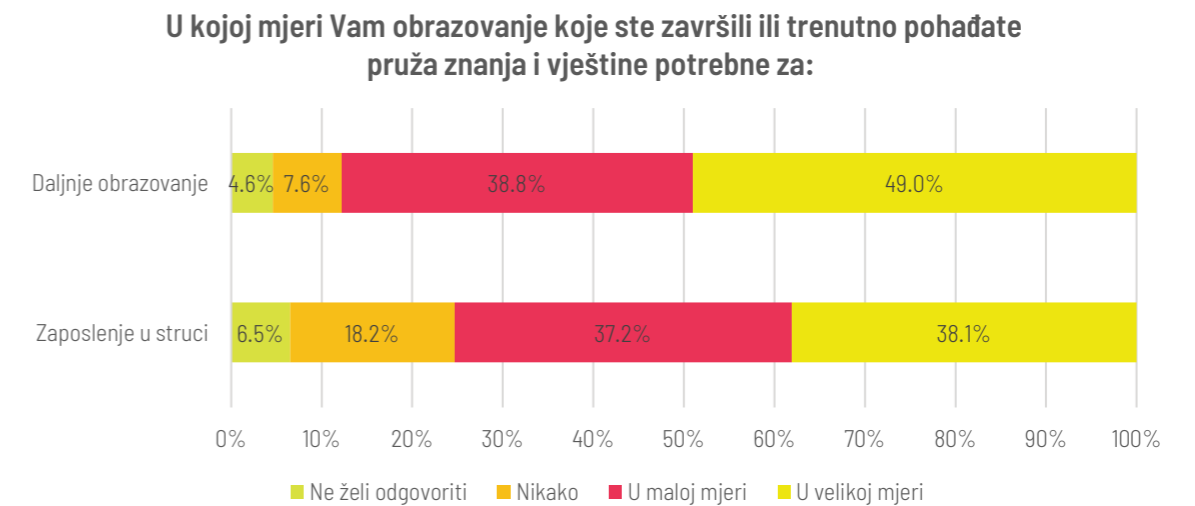
Uvjerjenje mladih da će im obrazovanje pomoći kod zapošljavanja u struci je nisko. Oko 18% mladih smatra da im obrazovanje koje su stekli ili još uvijek stječu nikako neće pomoći kod zapošljavanja u struci.

Kada se govori o procjeni korisnosti stečenog znanja u svrhu zapošljavanja u struci, u prosjeku 38,1% mladih smatra da

će im obrazovanje u velikoj mjeri pomoći prilikom zapošljavanja u struci. Da će im obrazovanje pomoći kod zapošljavanja u struci u maloj mjeri smatra oko 37% mladih.

Kada je u pitanju nastavak obrazovanja, pozitivni stavovi su još više izraženi. Naime, oko 49% mladih smatra da će im obrazovanje koje trenutno pohađaju u velikoj mjeri pomoći u daljnjem obrazovanju. Oko 39% ih smatra da će im pomoći u maloj mjeri, a oko 7% mladih je mišljenja da im obrazovanje koje su stekli ili još uvijek stječu nikako neće pomoći u daljnjem obrazovanju.

Grafik 7. Adekvatnost obrazovanja

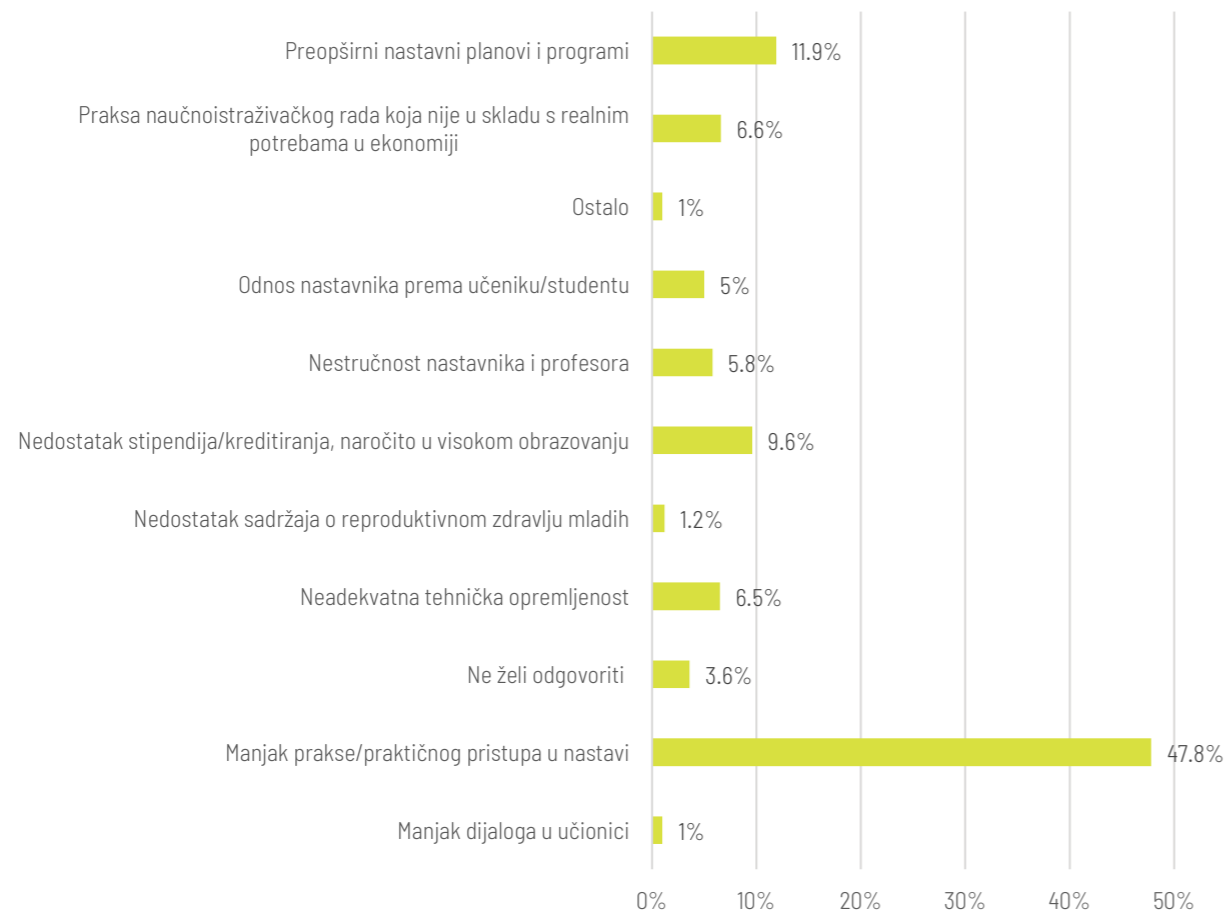
Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Da bi obrazovanje što bolje pripremilo mlade za tržište rada i poslužilo kao osnov za daljnje obrazovanje, potrebno ga je dodatno unaprijediti. Kao jedno od područja koja se u tome izdvajaju jeste i praktična nastava, jer rezultati pokazuju da 26,6% mladih nikako nema praktičnu nastavu.

Najvećim problemom postojećeg formalnog obrazovanja na kojem bi se prioritarno trebalo raditi mladi smatraju nedostatak praktične nastave, što je i u većini istraživanja na drugim nivoima vlasti i područjima prepoznato kao najveći problem. Gotovo polovina (47,8%) mladih navela je manjak prakse odnosno praktičnog pristupa u nastavi kao potrebnu izmjenu u formalnom obrazovanju. Preopširne nastavne planove i programe 11% mladih iz SBK smatra drugim po redu problemom formalnog obrazovanja. Oko 9,6% mladih nezadovoljno je nedostatkom stipendija/kreditiranja posebno u visokom obrazovanju, a praksom naučnoistraživačkog rada koja nije u skladu s realnim potrebama u ekonomiji nezadovoljno je 6,6% mladih. Neadekvatna tehnička opremljenost prioritetni je problem za 6,5% mladih, nestručnost nastavnika i profesora za 5,8% mladih s područja SBK, a odnos nastavnika prema učeniku/studentu problem je za 5% mladih.

Grafik 8. Potrebne izmjene u formalnom obrazovanju

Šta je od ponuđenog neophodno izmijeniti na polju formalnog obrazovanja?

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

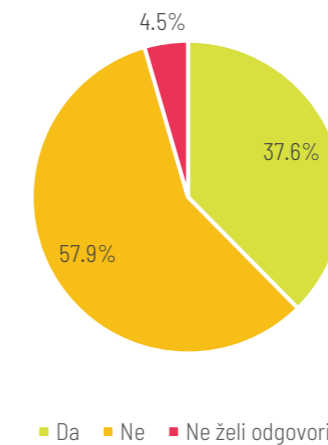
Kursevi

Pohađanje kurseva ili drugih vidova obuka koje nisu u programu redovnog obrazovanja važna je dopuna formalnom obrazovanju. Zapravo, kroz neformalno obrazovanje mladi mogu djelimično nadomjestiti ili proširiti svoja znanja i vještine koje su usvojili tokom redovnog školovanja.

Udio mladih u SBK koji su pohađali neki od oblika obuka koje nisu u programu redovnog obrazovanja je oko 37%, sa značajnom razlikom baziranom na spolu (oko 46% žena u odnosu na oko 56% muškaraca). S druge strane, više od polovine mladih nije pohađalo niti jedan kurs.

Grafik 9. Pohađanje kurseva

Jeste li IKAD pohađali neki kurs ili bilo koji oblik obuke koji nije u programu redovnog obrazovanja?

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Među kursevima koje su mladi u SBK pohađali dominiraju kursevi stranih jezika, gdje su najizraženiji kursevi engleskog i njemačkog jezika. Zatim slijede informatički kursevi te kursevi vezani za društvenu angažiranost, prava i aktivizam.

Kada je u pitanju želja za pohađanjem obuka u okviru neformalnog obrazovanja u budućnosti, postotak onih koji bi željeli u skorijoj budućnosti pohađati neki trening ili kurs je oko 45% i označava porast u odnosu na prethodni odgovor i postotak onih koji su već pohađali neki kurs ili obuku. Navedeni podatak istovremeno pokazuje sve izraženiju potrebu za pohađanjem obuka u okviru neformalnog obrazovanja kod mladih u SBK.

Mladi u SBK su pokazali zainteresiranost da i u budućnosti pohađaju kurseve stranih jezika, informatičke kurseve, kurseve vezane za ekonomiju i društvene nauke, a koje su i do sada pohađali.

A blurred, low-angle photograph of a crowd of people walking on a light-colored floor. The image is out of focus, showing the lower legs and feet of many individuals. Some are wearing dark pants and shoes, while others are in lighter clothing. The overall tone is cool and somewhat desaturated.

Zapošljavanje i
samozapošljavanje
mladih

ZAPOŠLJAVANJE I SAMOZAPOŠLJANJE MLADIH

Statistike o stopama nezaposlenosti stanovništva dosta su neprecizne zbog postojanja velikog broja kontroliranih i nekontroliranih varijabli značajnih za precizno određivanje stope nezaposlenosti. S jedne strane, u nezaposlene osobe ne ubraja se stanovništvo koje ne radi, ali koje po osnovu nekih drugih kategorija ne spada u nezaposleno (penzioneri, osobe nesposobne za rad, učenici i slično), općenito, stanovništvo koje se vodi kao radno neaktivno. Zvanične statistike vode se brojem osoba prijavljenih na biroa za zapošljavanje, pri čemu je nepoznat broj osoba koje su nezaposlene, ali isto tako i neprijavljene na zvanične zavode za evidenciju nezaposlenosti.

Prema uputama Međunarodne organizacije rada (ILO), standardna međunarodna definicija nezaposlenosti obuhvata sve osobe starije od dobne granice određene za mjerenje ekonomski aktivnog stanovništva koje su tokom referentnog perioda bile bez posla, tokom tog perioda bile u svakom trenutku na raspolaganju za posao te aktivno tražile posao. Sva tri kriterija moraju biti zadovoljena istovremeno da bi se neka osoba smatrala nezaposlenom. Međutim, ovakva definicija ne obuhvata obeshrabrene radnike – osobe koje žele posao, raspoložive su za rad, ali ne rade i ne traže posao jer misle da ga ne mogu naći. Ove osobe čine neiskorišteni radni resurs, ali po definiciji ne ulaze u kategoriju nezaposlenih i često se nazivaju "skrivena nezaposlenost". Ako bi se redefinirali kriteriji nezaposlenosti, ova skupina bi bila uvrštena u radnu snagu, odnosno nezaposlene osobe.

Dodamo li tome osobe koje su prijavljene na evidenciju nezaposlenih, ali su realno zaposlene u sivoj ekonomiji, dolazimo do zaključka da se stope nezaposlenosti uvijek izračunavaju na osnovu procjena, a ne stvarnog stanja.

Kada govorimo o mladima, još je i teže ustanoviti stopu nezaposlenosti kod njih jer u zvaničnim statistikama dobna skupina mladih najčešće nije posebno evidentirana te su mladi uvršteni u ukupne brojke s drugim dobnim skupinama. Podatak o nezaposlenosti mladih iz istraživanja treba uzeti s rezervom imajući na umu da je prikazani postotak (ne) zaposlenosti izračunat na osnovu vlastitih procjena mladih osoba, odnosno njihovim odgovorima na upitnik.

Uzimajući u obzir dob ispitanika, druga istraživanja, postojanje rada na crno i različite metodologije koje se koriste za istraživanje tržišta rada, vrlo teško se može odrediti precizna stopa nezaposlenosti mladih u nekoj zajednici.

Prema podacima FZS, broj zaposlenih u SBK 2020. godine iznosio je 50.024 i niži je u odnosu na brojeve iz 2018. i 2019. godine. Od svih 12 općina koje ulaze u sastav SBK, najveći broj zaposlenih bilježi Travnik, zatim Vitez, Bugojno i Kiseljak. Gledajući pojedinačno općine u periodu od 2018. do 2020, rast broja zaposlenih osoba i pozitivan bilans mogu se primijetiti u Busovači i Jajcu.

Tabela 7. Zaposlenost u SBK po općinama

	2018.	2019.	2020.
SBK	50.957	51.583	50.024
Bugojno	5.595	5.681	5.542
Busovača	2.227	2.244	2.253
Dobretići	29	31	27
Donji Vakuf	3.060	3.195	3.062
Fojnica	2.262	2.249	2.218
Gornji Vakuf/ Uskoplje	3.174	3.161	2.980
Jajce	3.738	3.832	3.865
Kiseljak	4.300	4.470	4.437
Kreševo	1.246	1.212	1.184
Novi Travnik	4.427	4.493	4.380
Travnik	13.823	13.796	13.396
Vitez	7.076	7.219	6.680

Izvor: Federalni zavod za statistiku⁸

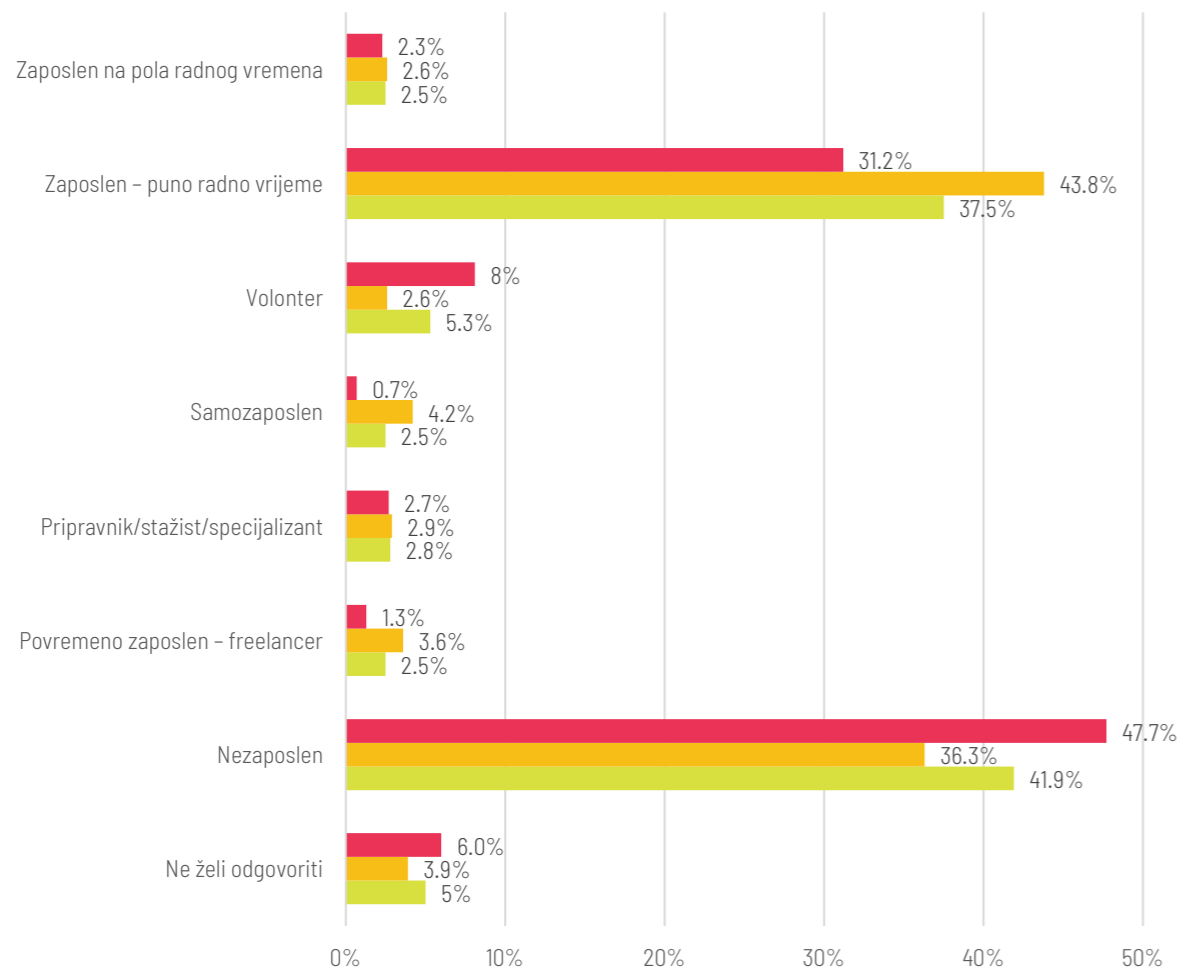
Zaposleni mladi

Prema odgovorima ispitanika, 41,9% mladih iz SBK je nezaposleno. Pregledom ukupnog broja nezaposlenih mladih osoba po petogodištima, najveći postotak (49,8%) odlazi na mlade koji pripadaju starosnoj dobi od 15 do 19 godina. Druga starosna skupina, od 20 do 24 godine, procentualno zauzima 35,2%. Ipak, trebamo imati na umu da su prve dvije starosne skupine uglavnom generacije srednjoškolaca i studenata. Najstarija starosna skupina, od 25 do 30 godina, ujedno je procentualno i najmanja u udjelu nezaposlenih mladih osoba s područja SBK s 15%.

Kada govorimo o mladim ženama, njihov položaj na tržištu rada u SBK je nepovoljniji u odnosu na muškarce jer je od ukupnog broja žena 47,7% njih nezaposleno, dok taj postotak kod muškaraca iznosi 36,3%. Postotak zaposlenih žena na puno radno vrijeme iznosi 31,2%, dok postotak muškaraca unutar iste kategorije iznosi 43,8%. No, žene su općenito u lošijem položaju na tržištu rada, bilo da se radi o ukupnoj populaciji žena ili o mladim ženama.

Grafik 10. Radni status

Koja od sljedećih kategorija najbolje opisuje Vašu situaciju TOKOM PROŠLE SEDMICE kada je u pitanju formalni radni status? Jeste li bili zaposleni na puno radno vrijeme, pola radnog vremena, nezaposleni ili nešto drugo?

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Vrsta ugovora koji zaposleni mladi imaju

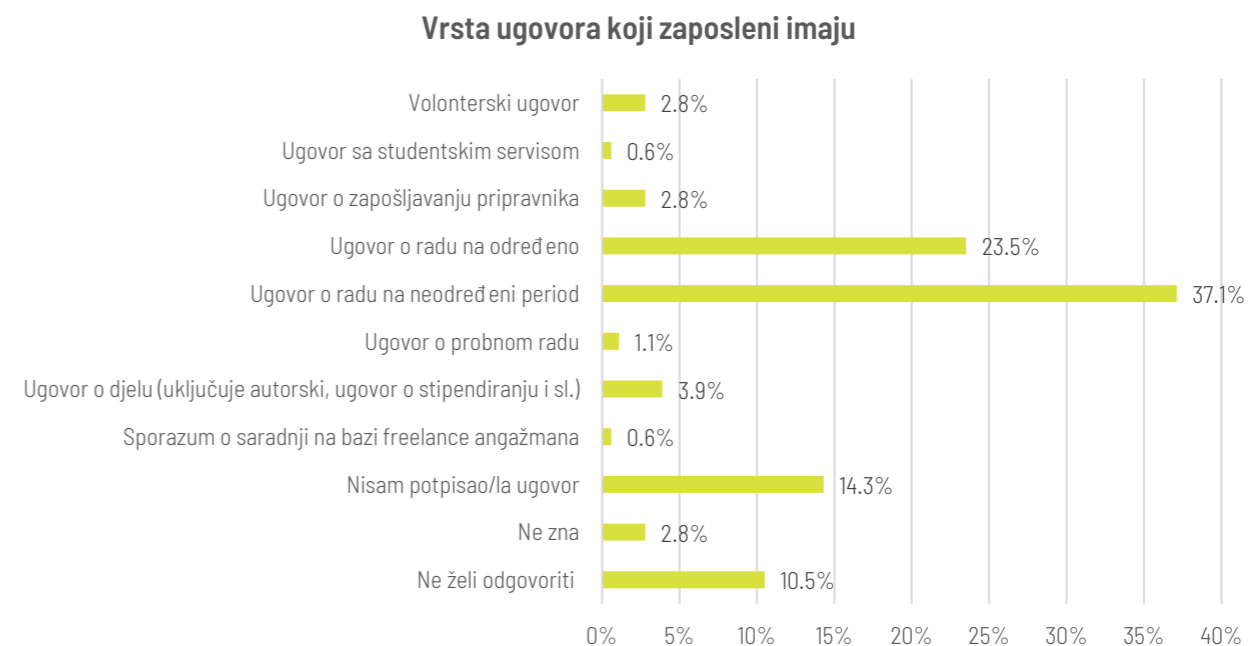
Oko 53% ispitanih mladih s područja SBK ima određeni status zaposlenih osoba. Od toga, oko 37% ih je zaposleno na puno radno vrijeme, a 2,5% na pola radnog vremena. Samozaposlenih i povremeno zaposlenih (freelancera) je također po 2,5%, volontera 5,3% i pripravnika/stažista/specijalizanata 2,8%.

Ugovor o radu na neodređeno vrijeme ima oko 37% mladih, a ugovor o radu na određeni period ima oko 23% njih. Ugovori o radu na određeni period suštinski umanjuju kreditnu sposobnost pojedinca i kao takvi mogu stvoriti nepovoljne okolnosti za ostvarenje planova koji su vezani za finansije, poput mogućnosti realizacije stambenog kredita i slično.

Volonterski ugovor ima 2,8% mladih, jednako koliko i ugovor o zapošljavanju pripravnika. Sporazum o saradnji na bazi freelance angažmana zastupljen je kod 0,6% ispitanih. Oko 5,6% mladih ima neke druge vrste ugovora, poput ugovora o probnom radu, autorskih ugovora, ugovora sa studentskim servisom i slično. Oko 10% je mladih koji nisu željeli odgovoriti na ovo pitanje, dok 14,3% mladih navodi da nisu potpisali nikakav ugovor.

Više od dvije trećine (74,9%) zaposlenih mladih se izjasnilo da prima plaću redovno bez kašnjenja.

Grafik 11. Vrsta ugovora

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

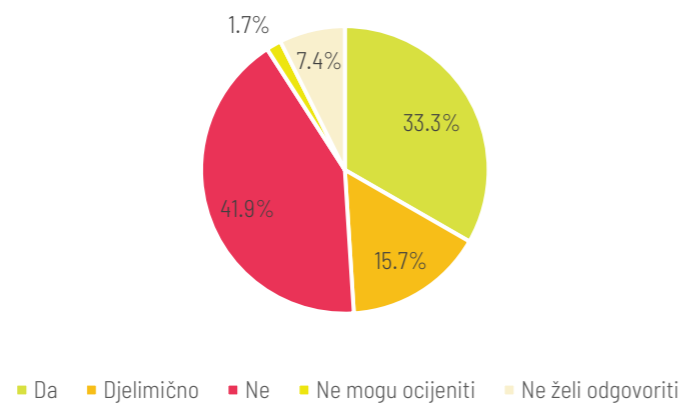
Zaposlenost u odnosu na struku

Oko 33% zaposlenih mladih s područja SBK radi poslove za koje se školovalo, oko 41% navodi kako ne radi poslove za koje se obrazovalo, a 15,7% ih smatra da djelimično obavlja poslove za koje se školovalo.

Uzroci ovako značajnog odstupanja između onoga gdje su mladi zaposleni i za šta su se obrazovali djelomično se mogu pronaći i u ranije utvrđenoj percepciji neusklađenosti obrazovanja s realnim potrebama na tržištu rada. Formalni obrazovni sistem već dugi niz godina obrazuje kadrove koji nisu potrebni na tržištu rada, dok su kadrovi deficitarni na tržištu rada i dalje zanemareni kroz procese formalnog obrazovanja. Opravdano se može pretpostaviti da se ovakav nesklad na tržištu rada javlja i uslijed nemogućnosti zapošljavanja u struci koja je suficitarna te se mladi odlučuju prihvatiti poslove za koje nemaju formalne kvalifikacije.

Grafik 12. Zaposlenost u struci

Da li ste zaposleni u svojoj struci/radite li posao za koji ste se školovali?

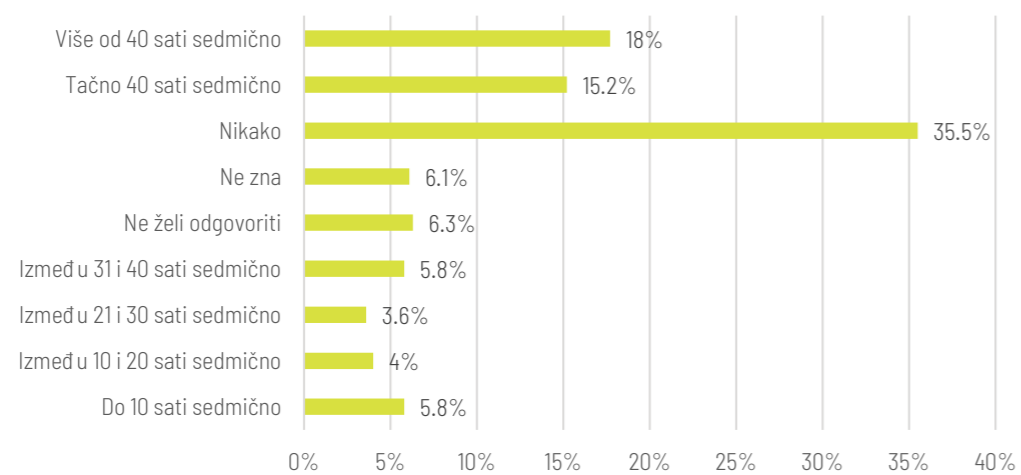
Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Razlozi nezaposlenosti

Više od dvije trećine (68,4%) mladih koji su izjavili da su nezaposleni i dalje su u obrazovnom procesu. S druge strane, oko 15% nezaposlenih mladih iz SBK aktivno traži posao.

Grafik 13. Radni sati

Koliko sati sedmično ste (u prosjeku) obavljali bilo kakav plaćeni posao u toku prošlog mjeseca?

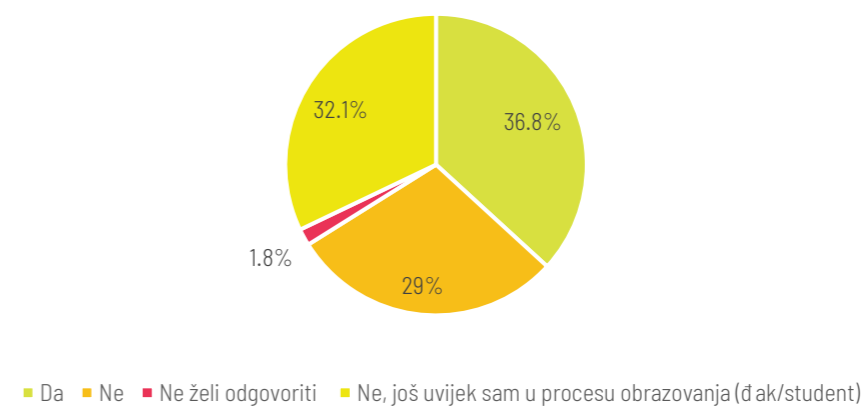

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Nezavisno od toga da li su mladi zaposleni ili ne, postotak registriranih na birou iznosi 36,8%. S druge strane, 32,1% mladih je i dalje u procesu obrazovanja.

Grafik 14. Registracija na birou

Nezavisno od toga da li ste zaposleni ili ne, jeste li registrirani na birou za zapošljavanje?

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Kada je riječ o radu u drugim općinama u BiH ili izvan granica BiH, izrazito je mali postotak mobilnosti mladih u SBK. Naime, 74,7% mladih u SBK nije radilo izvan svoje općine. Kada je u pitanju rad izvan granica BiH, taj postotak se penje na 88,1% onih koji nisu radili.

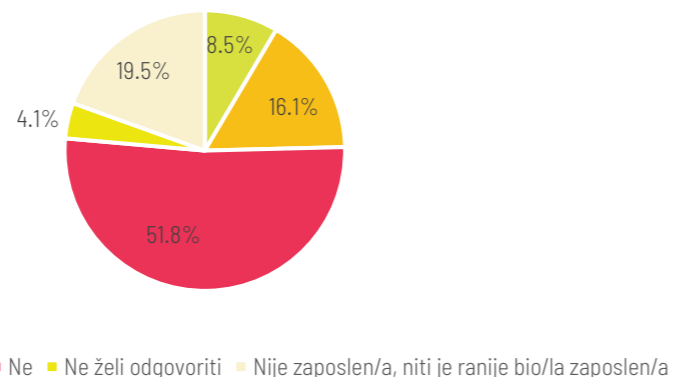
Diskriminacija i zlostavljanje na radnom mjestu

Oko 24% mladih su kroz radno iskustvo bili svjedoci nekog oblika zlostavljanja na poslu, a koje je ostavilo posljedice na duševno i tjelesno zdravlje njih samih ili njihovih kolega ili kolegica.

Od toga, 8,5% mladih zlostavljanju je svjedočilo često, a 16,1% rijetko. Više od polovine (51,8%) mladih SBK nije svjedočilo nikakvom obliku zlostavljanja na radnom mjestu.

Grafik 15.
Zlostavljanje
na poslu

Jeste li, kroz radno iskustvo, bili svjedok nekog oblika zlostavljanja na poslu usmjerenog na Vas ili Vaše kolege? Razmislite o situacijama pretjeranih zahtjeva i pritisaka na radnike, te zlostavljanja na radnom mjestu.

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

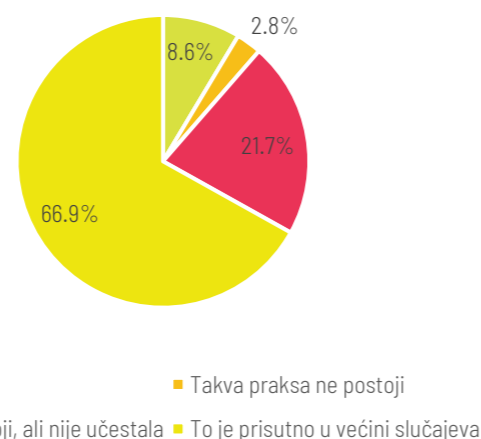
Percepcija mita i korupcije pri zapošljavanju

Oko 5% mladih izjavljuje kako su bili direktni svjedoci kupovine radnih mjesta, a oko 53% mladih navodi kako su čuli da je neka osoba platila određenu sumu novca kako bi dobila radno mjesto. S druge strane, 38,7% mladih nije svjedočilo ili nije upoznato na bilo koji način o kupovini radnog mjesta. 66% mladih smatra da je podmićivanje kako bi se dobio posao u javnoj administraciji učestala praksa u našem društvu, a tek 2% njih smatra da takva praksa ne postoji. Da praksa podmićivanja postoji, ali nije učestala smatra 21,7% mladih.

Kada je riječ o privatnom sektoru, oko 39% mladih smatra da je podmićivanje učestala praksa u privatnom sektoru, a njih 7,6% smatra da ova praksa ne postoji u privatnom sektoru. Značajan postotak mladih, njih 45%, smatra da podmićivanje postoji, ali nije učestala praksa u privatnom sektoru.

Grafik 16. Kupovina
posla u javnoj
administraciji

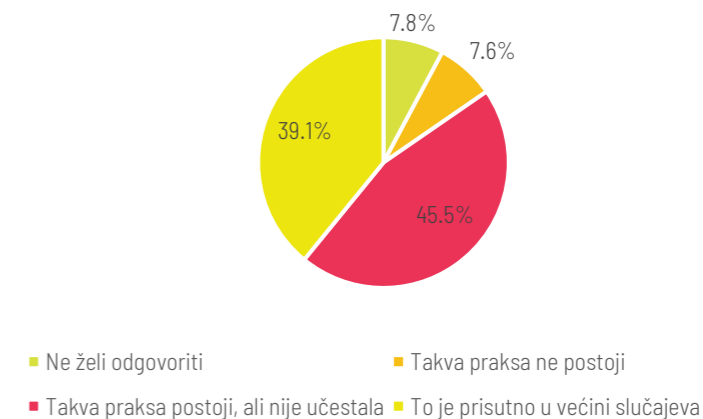
Smatrate li da je podmićivanje kako bi se dobio posao u JAVNOJ ADMINISTRACIJI učestala praksa u našem društvu?

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Grafik 17. Kupovina
posla u privatnim
firmama

Smatrate li da je podmićivanje kako bi se dobio posao u PRIVATNIM FIRMAMA učestala praksa?

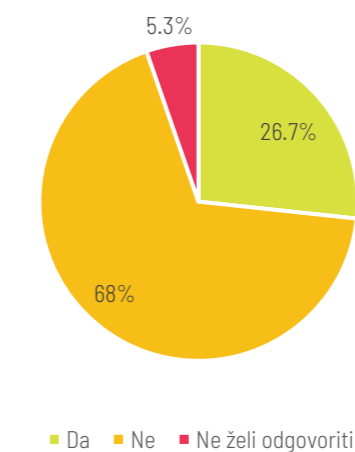
Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Vladini programi zapošljavanja

Oko 68% mladih nije čulo za neki od vladinih programa zapošljavanja namijenjenih mladim osobama. Nepoznavanje vladinih programa zapošljavanja prisutno je u svim istraživanjima o mladima u različitim lokalnim zajednicama, ali i kantonima i entitetima. S druge strane, više od jedne četvrtine (26,7%) mladih u SBK je čulo za neki od vladinih programa zapošljavanja.

Grafik 18. Poznavanje vladinih programa za zapošljavanje

Jeste li čuli za neki VLADIN program za zapošljavanje?

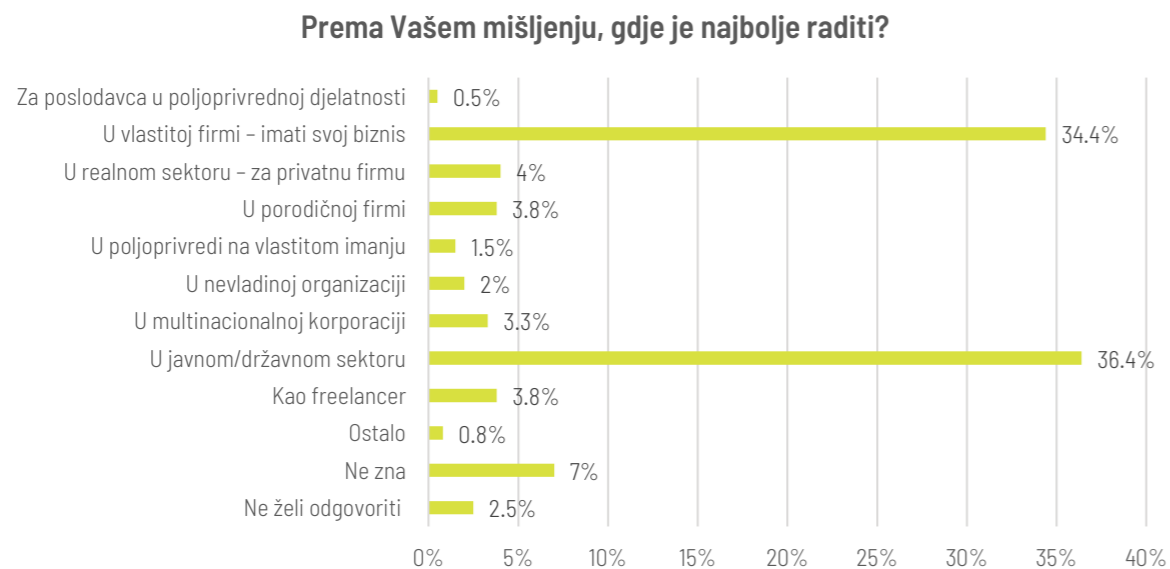

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Od ukupnog broja mladih SBK koji su čuli za neki vladin program zapošljavanja, 17,3% su i korisnici programa.

Kada govorimo o najboljim radnim mjestima iz percepcije mladih osoba u SBK, oko 36% mladih mišljenja je da je najbolje raditi u javnom/državnom sektoru. Približno isti postotak (34,4%) mladih mišljenja je da je najbolje radno mjesto u vlastitoj firmi. Oko 7% mladih u SBK nema izraženo mišljenje o tome gdje je najbolje raditi, dok je mišljenje 4% mladih da je najbolje raditi u realnom sektoru, odnosno za privatnu firmu.

Grafik 19. Najbolje radno mjesto

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Pokretanje vlastitog biznisa

Oko 21% mladih rado bi pokrenulo vlastiti biznis. U prosjeku, oko 7% mladih aktivno radi na tome da pokrene svoj biznis, a oko 4% ih je već pokrenulo vlastiti biznis. Ipak, najviše je onih koji bi rado pokrenuli svoj biznis, ali nisu u mogućnosti.

Grafik 20. Pokretanje vlastitog biznisa

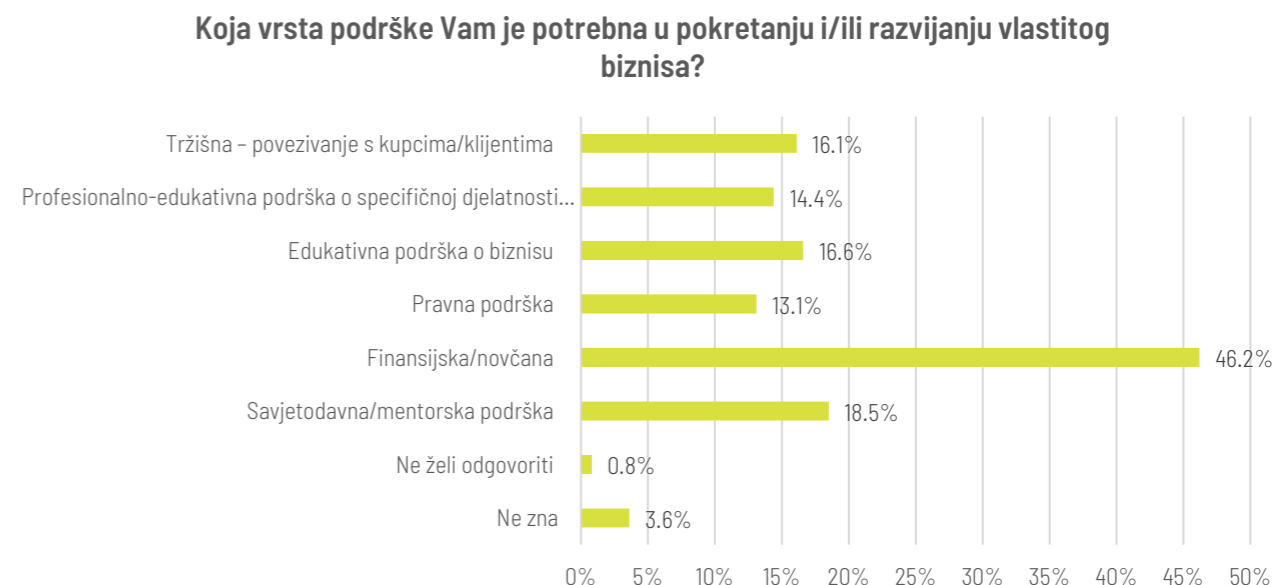
Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Oko 21% mladih ne bi pokrenulo vlastiti biznis ni u kojem slučaju, a oko 15% mladih ne zna da li bi pokrenulo vlastiti biznis.

Najviše (47,4%) je onih koji bi rado pokrenuli svoj biznis, ali nisu u mogućnosti. Prethodni odgovor je pokazao da percepcija mladih prema najboljem radnom mjestu ima svoje uporište i u vlastitom biznisu. Postotak mladih koji imaju želju za pokretanjem biznisa nije zanemariv i zahtijeva posebnu pažnju i pristup.

Kada govorimo o vrsti podrške koja je mladima potrebna kako bi mogli pokrenuti svoj biznis, prednjači finansijska podrška. Međutim, potreba za drugim vidovima podrške također je izražena. Oko 16% mladih bi cijenilo tržišnu podršku, odnosno pomoć u povezivanju s kupcima/klijentima. Oko 18% mladih bi trebalo savjetodavnu/mentorsku podršku, oko 14% profesionalnu edukativnu podršku o specifičnoj djelatnosti kojom bi se bavili, a oko 29% ih treba općenitu edukaciju o biznisu te pravnu pomoć.

Grafik 21. Potrebna podrška za pokretanje biznisa

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Socijalna briga
o mladima

SOCIJALNA BRIGA O MLADIMA

Socijalna briga o mladima, pored kontinuirane pomoći, trebala bi da se bazira na unapređenje statusa mladih osoba i njihove pozicije. Prema analizi odgovora, 1,2% mladih u SBK korisnici su neke vrste socijalne pomoći. Međutim, važno je istaći da mladi djelimično i ne znaju šta sve podrazumijeva i obuhvata socijalna briga o mladima, koje vrste socijalne pomoći postoje te da li mlade osobe mogu, i ako da, pod kojim uvjetima, biti korisnici određenih socijalnih usluga. Dodatni podatak u oblasti socijalne brige o mladima odnosi se na 1,8% mladih u SBK sa stepenom invalidnosti.

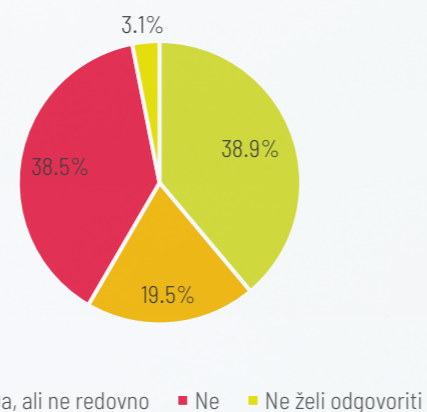
Doprinos kućnom budžetu

Oko 38% mladih ne doprinosi kućnom budžetu, dok je približno isti postotak mladih koji redovno doprinose kućnom budžetu. Onih koji mogu doprinijeti ali povremeno je oko 19%. Malo manje od polovine mladih muškaraca doprinosi kućnom budžetu, dok je taj postotak kod žena niži i iznosi oko 39%.

Niža mogućnost za doprinos kućnom budžetu je, osim kod mladih žena, evidentirana i kod mladih u gradskim sredinama. Naime, oko 40% mladih iz vangradskog područja doprinosi kućnom budžetu, dok postotak onih koji se nalaze u gradskim sredinama a doprinose budžetu iznosi oko 34%.

Grafik 22.
Doprinos
kućnom budžetu

Jeste li Vi član domaćinstva koji doprinosi kućnom budžetu?

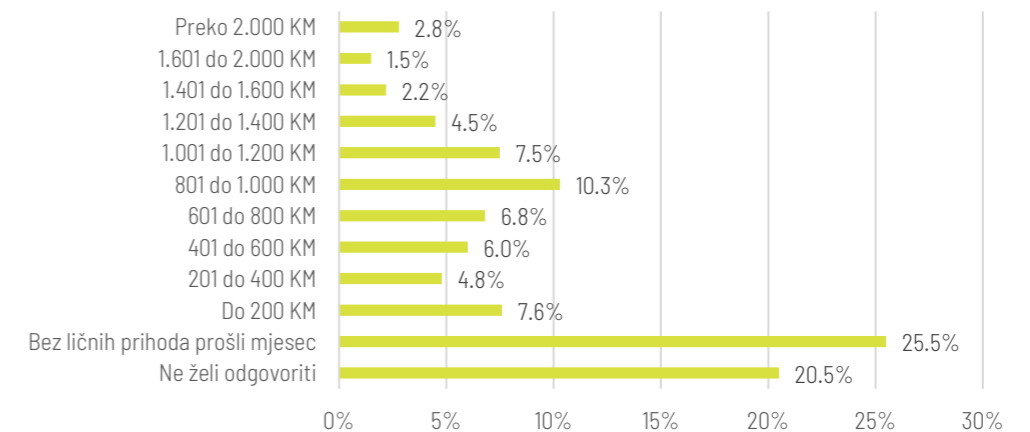

Izvor: Institut
za razvoj
mladih KULT

Kada je riječ o ukupnim ličnim prihodima tokom prethodnog mjeseca, najdominantniju skupinu čine mladi koji su bez ličnih prihoda prethodni mjesec, i to oko 25%. Oko 20% mladih nije željelo odgovoriti na pitanje o ukupnim ličnim prihodima na mjesečnom nivou. U skupini mladih koji su imali lični prihod u toku referentnog mjeseca najviše je onih čiji je lični prihod iznosio između 801 i 1.000 KM. Postoci mladih koji primaju manje iznose u odnosu na navedeni izražajni su u odnosu na postotak mladih koji primaju iznose iznad navedenog.

Grafik 23. Lični prihodi

S kartice ispod odaberite iznos koji odgovara VAŠIM UKUPNIM LIČNIM PRIHODIMA tokom PROŠLOG MJESECA iz svih izvora.

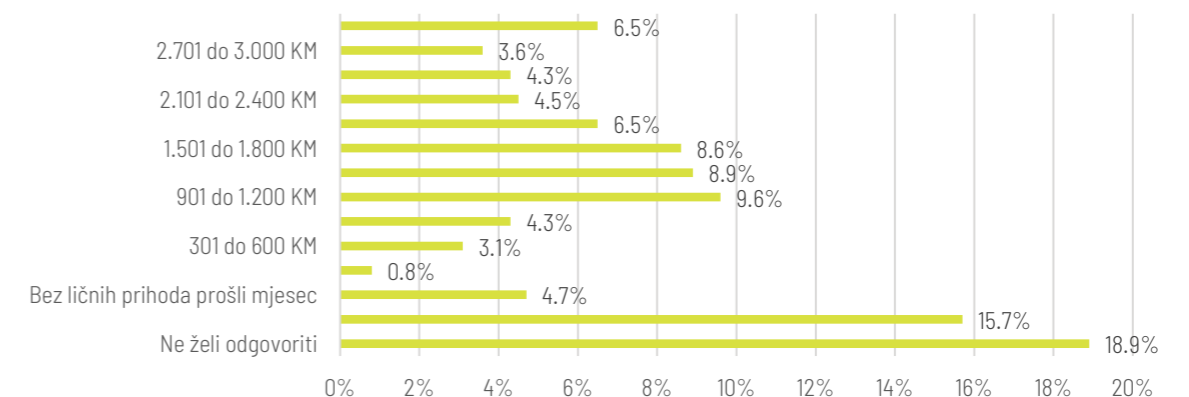
Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Podaci iz analize koji pokazuju ukupne prihode svih članova domaćinstva ukazuju i na značajan broj mladih koji su pokazali otklon ka odgovorima. Tačnije, značajan je broj mladih koji ne znaju koliko iznose prihodi domaćinstva u kojem žive (15,7%), kao i broj mladih koji ne žele odgovoriti na ovo pitanje (18,9%).

Oko 9% mladih navodi da su ukupni prihodi svih članova domaćinstva između 901 i 1.200 KM, a zatim slijede prihodi od 1.201 do 1.500 KM, koje je navelo nešto manje od 9% mladih. Ipak, kada uzmemo u obzir da je oko 37% mladih navelo da njihovo domaćinstvo broji četiri člana, te kada navedene iznose podijelimo s brojem članova domaćinstva, možemo zaključiti da su sredstva po članu domaćinstva poprilično ograničena.

Grafik 24. Ukupni prihodi svih članova domaćinstva

S kartice ispod odaberite iznos koji odgovara UKUPNIM PRIHODIMA SVIH ČLANOVA VAŠEG DOMAĆINSTVA TOKOM PROŠLOG MJESECA, uključujući i Vas lično – uključiti osim redovnih prihoda i honorare i sve ostale izvore prihoda.

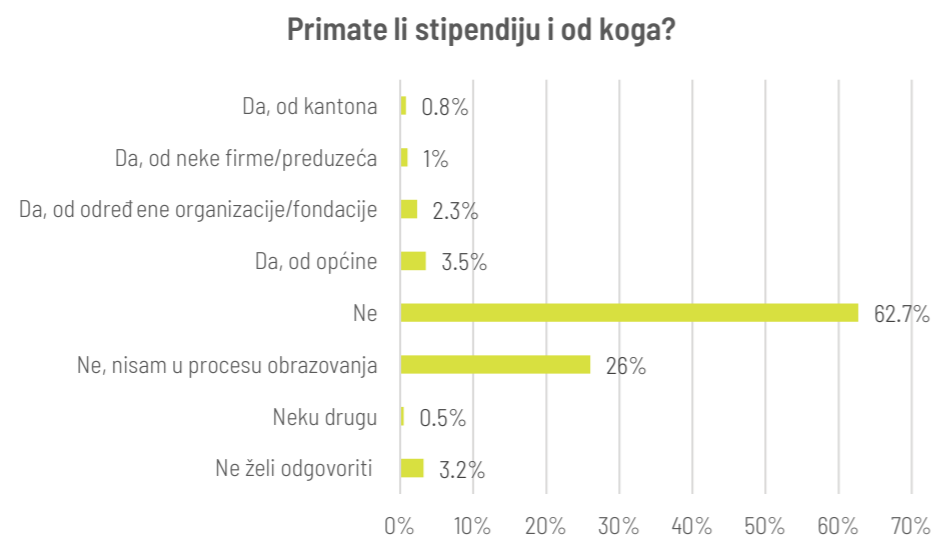
Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Stipendije

Gotovo dvije trećine (62,7%) mladih u SBK koji se još uvijek školuju ne prima nikakvu stipendiju.

Treba napomenuti da 26% mladih nije u procesu obrazovanja i samim tim nisu obuhvaćeni navedenim postotkom. Od oko 7% mladih koji primaju stipendiju, oko 3% je onih koji stipendiju primaju od nadležne općine. Od određene firme stipendiju prima oko 2% mladih, dok od kantonalnog nivoa vlasti stipendiju prima manje od 1% mladih.

Grafik 25. Stipendije

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Oko 59% mladih prima stipendiju u iznosu do 150 KM, dok se stipendije za oko 40% mladih kreću u rasponu od 150 KM do 1.000 KM.

Formiranje porodice i stambeni status mladih

Prema rezultatima istraživanja prikazanim kroz demografske karakteristike uzorka (Tabela 3), vidljivo je da je 79% mladih u SBK navelo da su neoženjeni/neudati, 13% da su oženjeni/udati, a 8% mladih je navelo da ima djecu.

Kada je u pitanju stambeni status, 74,4% mladih živi u kući/stanu koji je u vlasništvu roditelja. S druge strane, 11,1% mladih živi u vlastitoj stambenoj jedinici, dok 7,5% njih živi kao podstanar s roditeljima.

Tabela 8. Stambeni status mladih

Kao podstanar s roditeljima/starateljima	7,5%
Kao podstanar, ali odvojeno od roditelja/staratelja	4,1%
Ne želi odgovoriti	0,8%
Nešto drugo	0,8%
Stanujete u internatu ili domu	1,3%
U stanu/kući koji je Vaše vlasništvo (ili vlasništvo supruga/e)	11,1%
U stanu/kući u vlasništvu Vaših roditelja (ili roditelja supruga/e)	74,4%

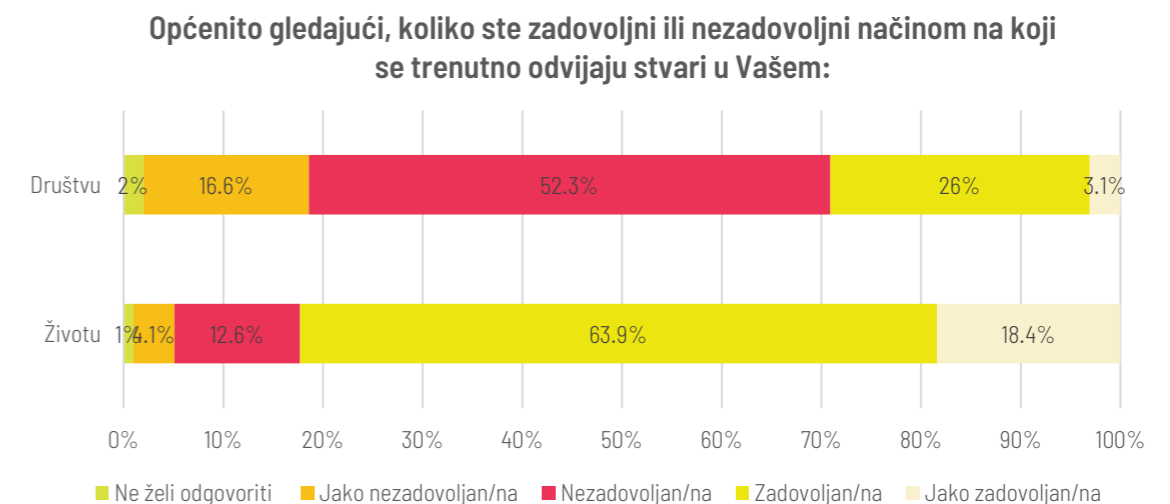
Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Zadovoljstvo mladih

Percepcija budućnosti društva u cjelini je više negativna nego pozitivna. Oko 37% mladih je u manjoj ili većoj mjeri pesimistično kada je u pitanju budućnost društva. Za razliku od njih, oko 21% mladih je optimistično ili jako optimistično.

S druge strane, percepcija o vlastitoj budućnosti je uglavnom pozitivna. Naime, 46,7% mladih je optimistično, dok je 12,3% jako optimistično po pitanju vlastite budućnosti.

Grafik 26. Optimizam mladih u SBK

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

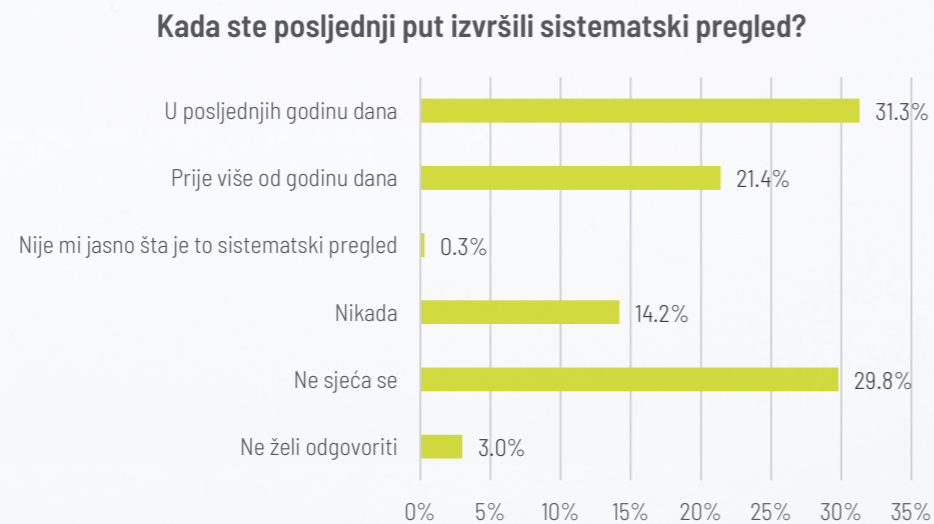
Zdravstvena
zaštita

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

Sistematski pregled

Oko 31% mladih s područja SBK izvršilo je sistematski pregled u proteklih godinu dana, oko 21% je pregled izvršilo prije više od godinu dana, oko 14% ih nikada nije izvršilo sistematski pregled, a onih koji se ne sjećaju kada su radili sistematski pregled je oko 29%.

Grafik 27. Sistematski pregled

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Kada su u pitanju podjele po spolu i tipu naseljenog mjesta ispitanika, nema značajnijih razlika u navedenim odgovorima.

Najčešći razlozi zbog kojih mlade osobe obavljaju sistematski pregled jesu izdavanje vozačke dozvole i u svrhu zaposlenja (60,4%). Samoinicijativna odluka drugi je najčešći razlog mladih za obavljanje sistematskog pregleda (17,3%), dok nešto manji postotak mladih (10,4%) navodi da je sistematski pregled obavio za potrebe sportskih takmičenja.

Ginekološki pregled

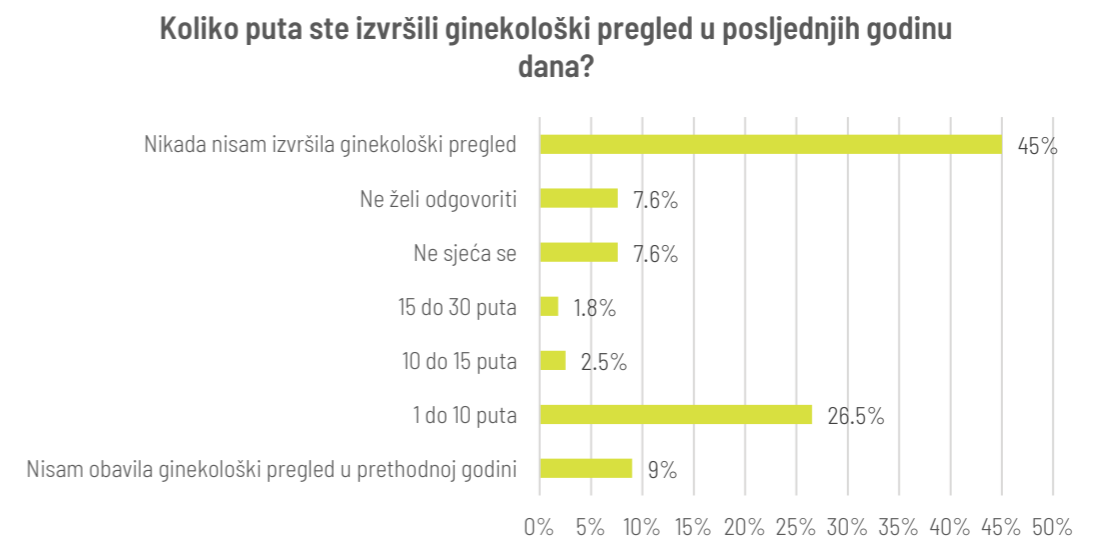
Oko 45% mladih žena u SBK izjavilo je kako nikada nije izvršilo ginekološki pregled.

Posebnu pažnju potrebno je obratiti na podatak da oko 12% mladih žena ne želi odgovoriti na pitanje o tome da li su i kada izvršile ginekološki pregled, jer to ukazuje na mogućnost da su pitanja seksualnog i reproduktivnog zdravlja još uvijek tabu tema među mladima.

Najčešće godine kada mlade žene izvrše prvi ginekološki pregled je između 17 i 20 godina.

Najmanje jedan ginekološki pregled u prethodnoj godini dana obavilo je oko 15% mladih žena sa područja SBK, dok oko 9% navodi da u prethodnoj godini nije uradilo ginekološki pregled. Kada se na ovaj postotak doda prethodni postotak mladih žena (45%) koje nikada nisu obavile pregled, dolazi se do podatka da je to više od polovine mladih žena u SBK. Istraživanje o položaju i potrebama mladih na nivou Bosne i Hercegovine pokazalo je da 37,5% mladih žena nikada nije obavilo pregled, pa je vidljivo da je podatak iz SBK nešto veći u odnosu na nivo BiH.

Grafik 28. Ginekološki pregledi

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

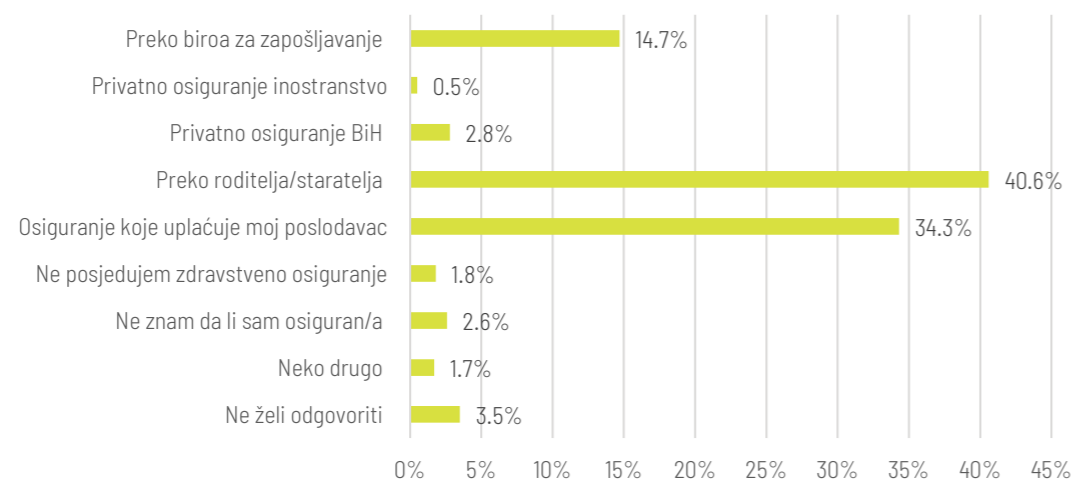
Zdravstveno osiguranje

Najviše mladih osigurano je preko roditelja (40,6%).

Važno je napomenuti da je većina ispitanih i dalje u procesu školovanja te živi kod roditelja. Zdravstveno osiguranje koje uplaćuje poslodavac ima oko 34% mladih, dok je preko biroa za zapošljavanje osigurano oko 14% mladih. Oko 2% mladih SBK ne zna ima li zdravstveno osiguranje, a 1,8% mladih izjavljuje kako nema nikakvo zdravstveno osiguranje.

Grafik 29. Zdravstveno osiguranje

Koju vrstu zdravstvenog osiguranja posjedujete?

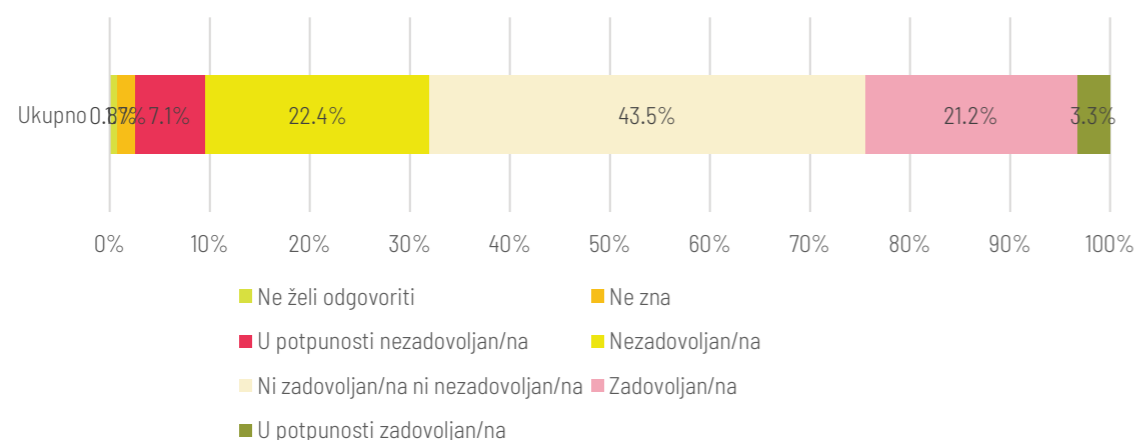
Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Zdravstvene usluge

Oko 43% mladih nije ni zadovoljno ni nezadovoljno zdravstvenim uslugama koje pružaju domovi zdravlja u njihovim lokalnim zajednicama, dok je oko 21% mladih zadovoljno zdravstvenim uslugama. U prosjeku, oko 3% je potpuno zadovoljnih, a nezadovoljnih i jako nezadovoljnih je oko 29%.

Grafik 30. Zadovoljstvo uslugama doma zdravlja

U kojoj mjeri ste zadovoljni uslugama koje pruža dom zdravlja u Vašoj općini/gradu?

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Većina mladih (88,1%) navodi kako im nije poznato postoje li u njihovoj lokalnoj zajednici zdravstvene usluge koje su posebno organizirane i specifično namijenjene samo za mlade.

Oko 6% mladih zna da u njihovoj lokalnoj zajednici postoje zdravstvene usluge specifično namijenjene mladima, a 3% je takve usluge i koristilo.

Intimni odnosi

Iz odgovora ispitanika na pitanje o seksualnoj aktivnosti može se zaključiti kako je gotovo 40% mladih seksualno aktivno, od čega su muški ispitanici seksualno više aktivni (61,9%) nego žene (38,1%). Od ukupnog broja mladih koji su pozitivno odgovorili na ovo pitanje, intimni odnos s jednom osobom imalo je 75,7% mladih, dok je oko 15% mladih odnose imalo s dvije ili više osoba.

Konzumiranje duhana i alkohola

Oko 67% mladih s područja SBK izjavljuje da ne konzumira cigarete.

U prosjeku, oko 22% mladih su svakodnevni pušači, od toga 12,6% mladih konzumira do 10 cigareta dnevno, 7,6% je onih koji puše do 20 cigareta dnevno i oko 3% onih koji puše više od 20 cigareta dnevno.

Kada je riječ o nargilama, više od dvije trećine mladih (oko 72%) izjavljuje kako ne konzumira nargilu, dok je onih koji nargile konzumiraju više puta sedmično oko 7%.

Oko 17% mladih izjavilo je da je konzumiralo alkohol 2 do 3 puta u posljednjih mjesec dana. Više od polovine mladih (52%) tvrdi da nikako ne konzumira alkohol, dok je postotak mladih koji ne konzumiraju opojne droge daleko veći i iznosi oko 91%. Oko 0,2% mladih izjavilo je da je konzumiralo opojne droge do pet puta u posljednjih mjesec dana.

Kada se tumače podaci o konzumiranju alkohola i droga, treba uzeti u obzir i mogućnost da mladi nisu bili spremni iskreno odgovoriti na ovo pitanje iako je istraživanje bilo anonimnog karaktera.

Bavljenje rekreativnim aktivnostima

Više od trećine mladih (33,6%) s područja SBK ne bavi se rekreativnim ili sportskim aktivnostima.

Iz rezultata o učestalosti bavljenja rekreativnim i sportskim aktivnostima može se primijetiti da se oko 28% mladih bavi sportskim aktivnostima 2 do 3 puta sedmično, dok se nešto manji postotak mladih (12,3%) takvim aktivnostima bavi svaki dan.

Najdominantnije vrste fizičke aktivnosti kojima se mladi bave su ekipni sportovi (nogomet, odbojka, košarka), treniranje u teretani te fitnes (pilates, joga, aerobik, ples).

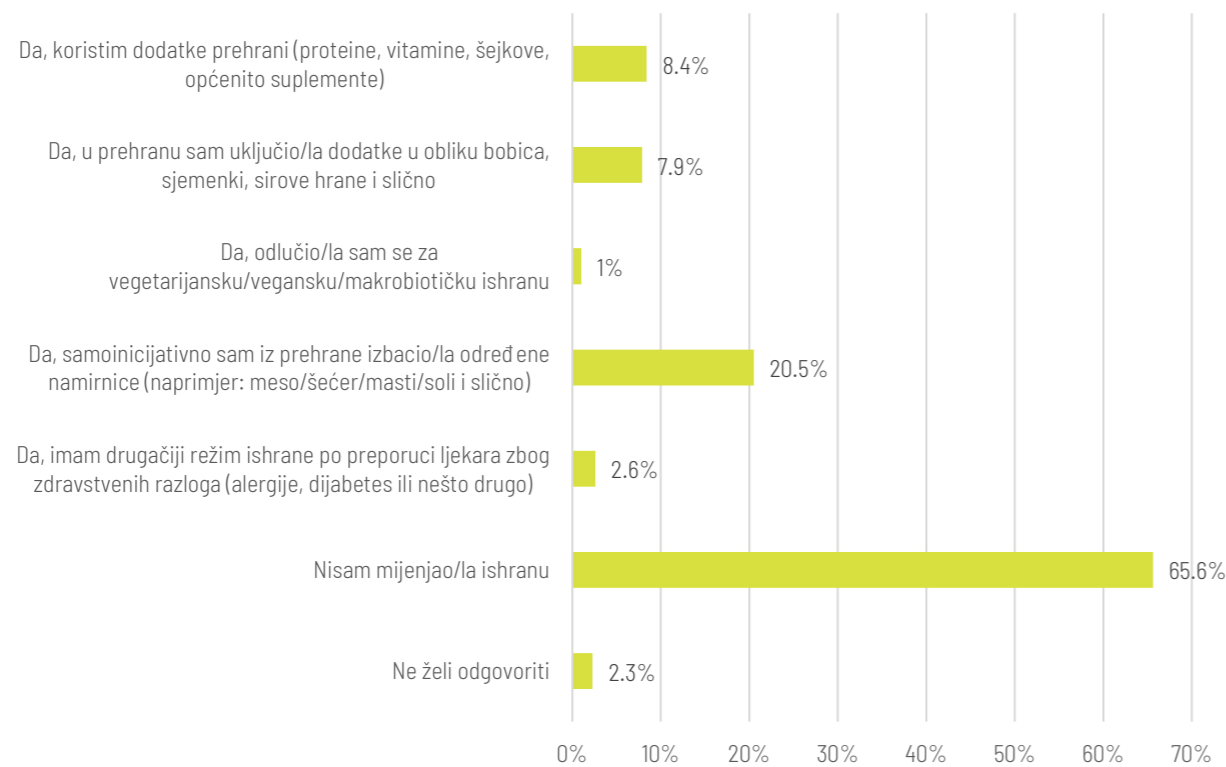
Ishrana

Preciznih podataka o zastupljenosti gojaznosti kod populacije mladih u BiH nema, ali prema podacima CIA-e iz 2016. godine, navodi se kako je 17,9% odraslih u BiH pretilo. Odrasli u ovom slučaju predstavljaju sve osobe starije od 20 godina. Različite organizacije koje se bave mjerenjima ovih zdravstvenih pokazatelja imaju upozoravajuće procjene za pojavu gojaznosti u BiH u budućnosti kod svih dobnih skupina te ukazuju na to da se ovim pitanjem treba ozbiljno baviti.

Kada govorimo o mladima u SBK, oko 40% mladih je u referentnih godinu dana na neki način promijenilo svoju ishranu. Najviše (oko 20%) ih je samoinicijativno iz prehrane izbacilo određene namirnice (naprimjer: meso, šećer, masti, soli i slično). Oko 8% je ishranu promijenilo na način da koristi određene dodatke prehrani (proteine, vitamine, šejkove, općenito suplemente), oko 7% njih je u prehranu uključilo dodatke u obliku bobica, sjemenki, sirove hrane i slično. Oko 2% mladih ima drugačiju prehranu zbog određenih zdravstvenih stanja poput dijabetesa, alergija i drugih zdravstvenih stanja.

Grafik 31. Promjena ishrane

Da li ste u posljednjih godinu dana promijenili svoju ishranu na neki od sljedećih načina:

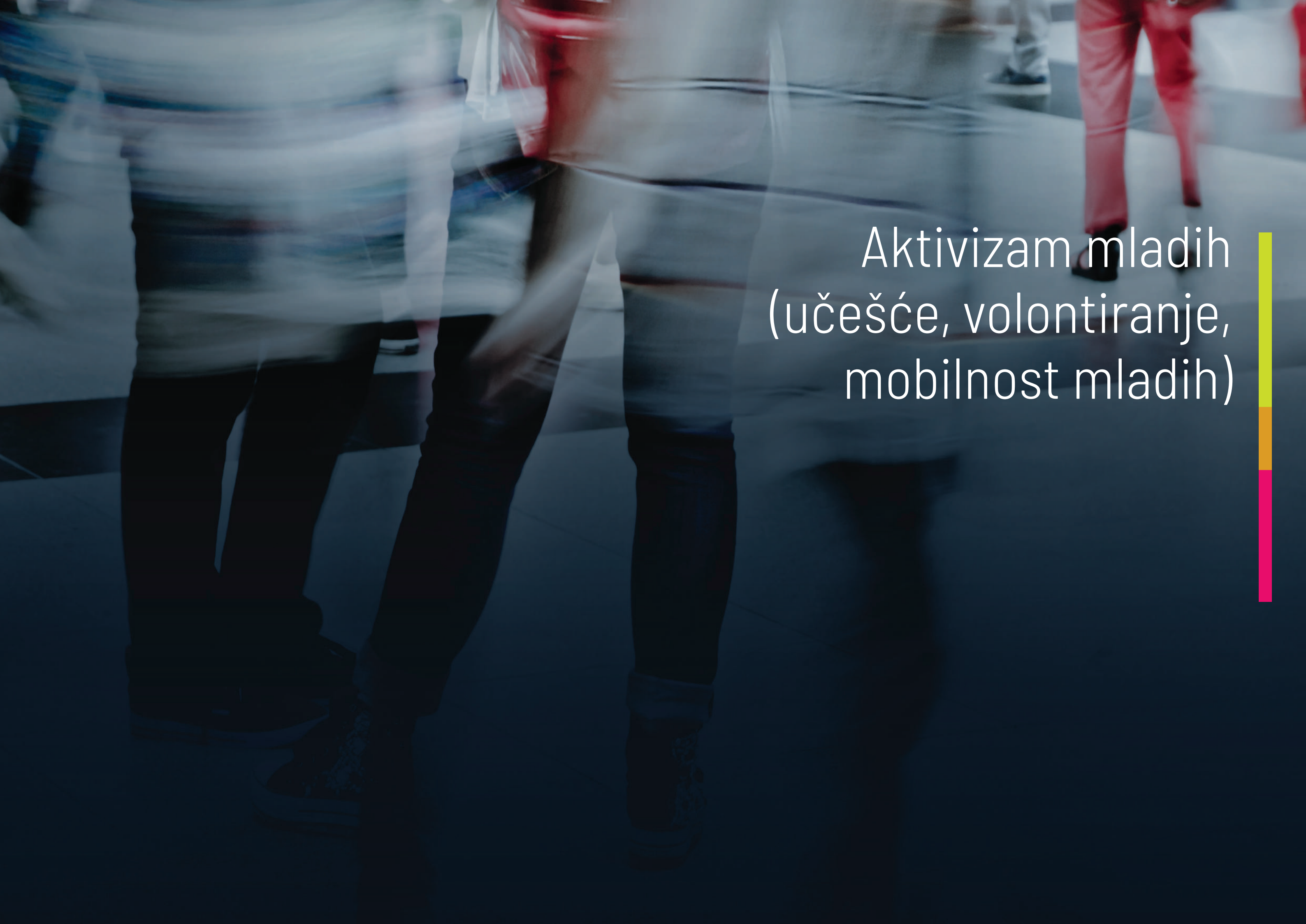
Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Usluge psihologa

Gotovo jedna četvrtina (24,7%) mladih u SBK je koristila usluge psihologa, te je za više od polovine njih posjeta psihologu bila korisna. Također, psihologa je posjećivalo više mladih muškaraca s područja SBK (56,4%) nego mladih žena (43,6%).

Mladi koji nikada nisu posjetili psihologa najčešće navode kako nisu osjetili potrebu za posjetom psihologu, gotovo 85% njih. S druge strane, oko 5% mladih psihologa nije posjetilo jer nisu znali kome da se obrate iako su željeli posjetiti psihologa.

Kada govorimo o korisnosti ove posjete, oko 51% mladih koji su posjetili psihologa procjenjuje kako im je razgovor s psihologom bio koristan, oko 17% ih navodi kako im razgovor nije koristio, a oko 32% ne može procijeniti da li im je razgovor bio od pomoći ili ne.

A blurred, low-angle photograph of a crowd of people walking on a paved surface. The image is heavily motion-blurred, capturing the lower legs and feet of many individuals in various colors and styles of clothing. The overall tone is dark and moody, with a blueish-grey color cast.

Aktivizam mladih
(učešće, volontiranje,
mobilnost mladih)

AKTIVIZAM MLADIH (učesće, volontiranje, mobilnost mladih)

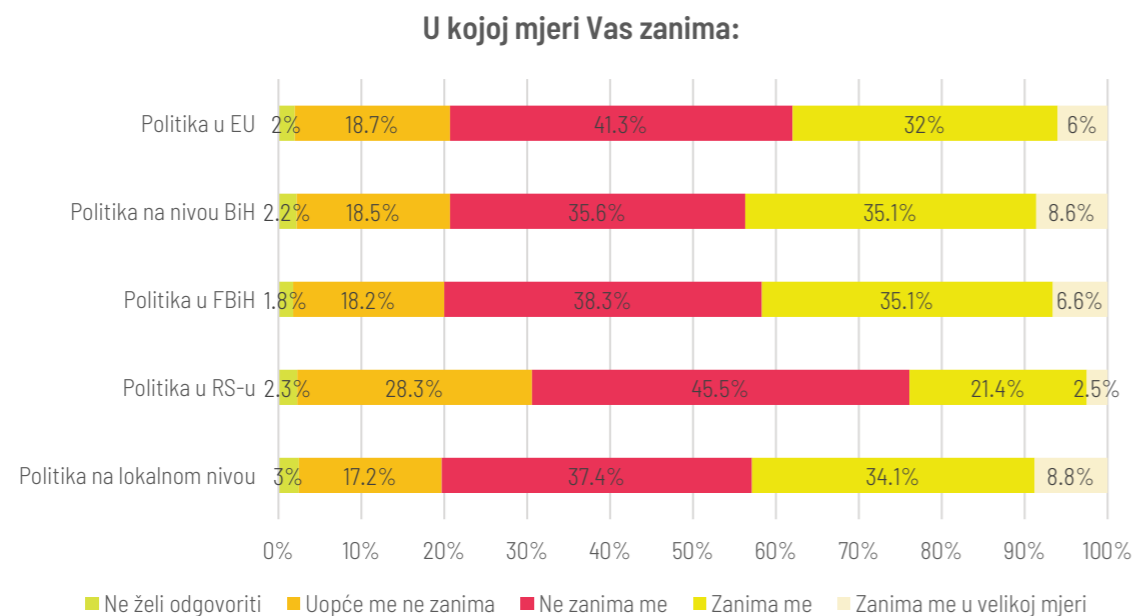
Zainteresiranost za politiku

Mlade s područja SBK najmanje zanima politika u Republici Srpskoj, a najviše politika na nivou Bosne i Hercegovine.

Od postotka mladih koje politika zanima, najviše je onih koje zanima politika na nivou BiH (oko 43%) te politika na lokalnom nivou (oko 42%). Posebnu pažnju potrebno je obratiti na oko 54% mladih koje ne zanima politika na lokalnom nivou, s obzirom na činjenicu da se većina odluka značajnih za život mladih ljudi donosi upravo na ovom nivou vlasti.

Mlade SBK najmanje zanima politika u Republici Srpskoj, jer se oko 73% mladih izjašnjava kako ih politika u tom entitetu u većoj ili manjoj mjeri ne zanima. Politika na nivou EU zanimljiva je za 38% mladih, a politika na nivou Federacije BiH zanimljiva je za oko 41% mladih.

Grafik 32. Zanimanje za politiku

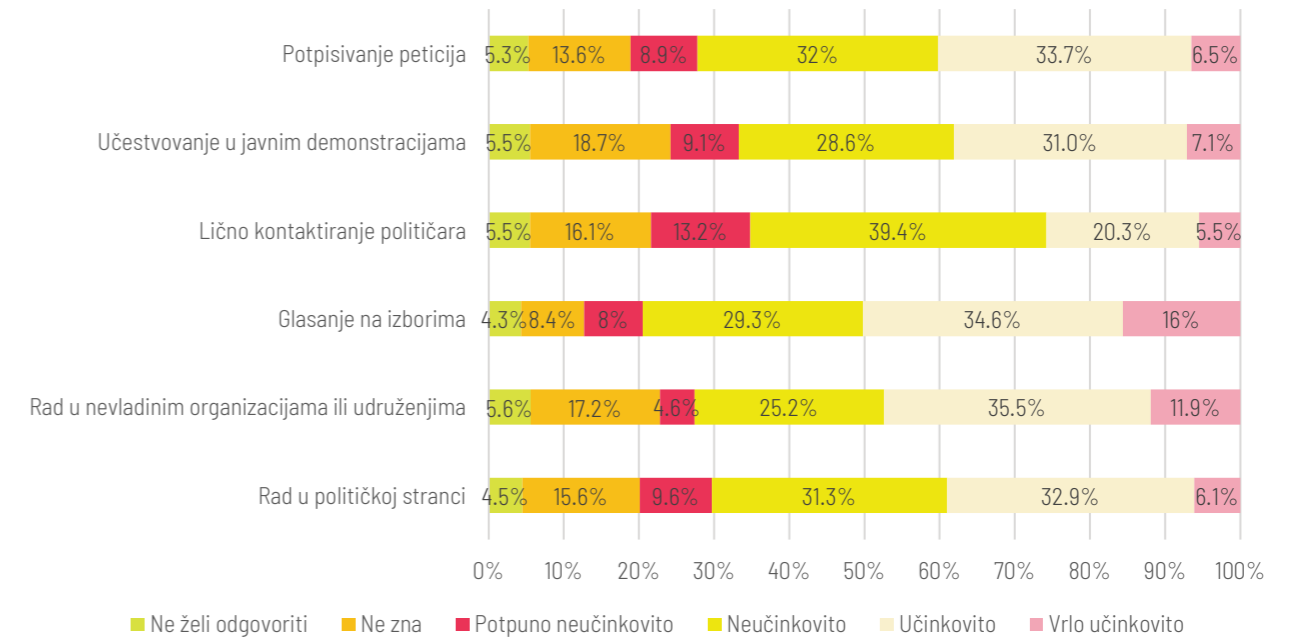

Promjene u društvu

Rad u nevladinim organizacijama i glasanje na izborima mladi smatraju najučinkovitijim načinima na koje pojedinac može utjecati na promjene u društvu. Najmanje učinkovitim smatraju lično kontaktiranje političara.

Grafik 33. Utjecaj pojedinca na promjene u društvu

Postoji više načina na koje pojedinac može utjecati na promjene u društvu. Molim Vas da ocijenite koliko je, prema Vašem mišljenju, učinkovit svaki od njih:

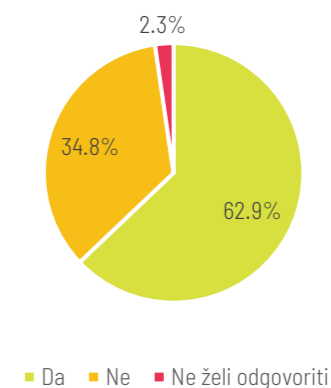

Da glasanje na izborima smatraju učinkovitim, potvrđuju i podaci o izlaznosti mladih na izbore. Prema evidenciji Centralne izborne komisije BiH, na Općim izborima održanim 2018. godine, od ukupnog broja mladih (do 30 godina) koji su imali pravo glasa, glasalo je 51,45% mladih.

Oko 62% ispitanih mladih u SBK navodi kako su glasali na prošlim izborima. Na pitanje da li bi glasali ako bi izbori bili održani iduće sedmice, potvrdno je odgovorilo oko 63% mladih, a što pokazuje relativno mali porast u odnosu na one koji su rekli da su glasali na prošlim izborima.

Grafik 34. Izlaznost na prethodne izbore

Jeste li glasali na prošlim izborima?

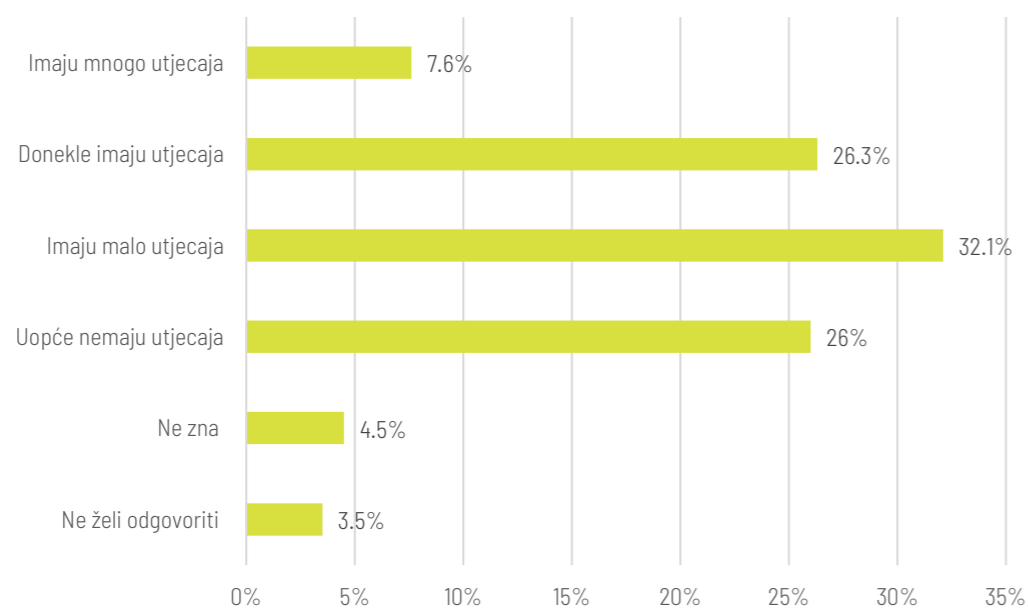
Ukoliko posmatramo spolnu strukturu mladih koji izlaze na izbore, postoji razlika u odnosu muškaraca i žena. Naime, postotak muškaraca koji su glasali iznosi 67%, dok je postotak žena nešto niži i iznosi 58,7%.

Mišljenje mladih da nemaju utjecaja na donošenje odluka koje ih se tiču na lokalnom nivou snažno je prisutno u svim do sada provedenim istraživanjima. Oko 58% mladih s područja SBK mišljenja je kako nema nimalo ili ima vrlo malo utjecaja na donošenje odluka na lokalnom nivou.

S druge strane, više od trećine (33,9%) smatra da mladi imaju donekle, odnosno imaju mnogo utjecaja na donošenje odluka na lokalnom nivou.

Grafik 35. Utjecaj mladih na donošenje odluka

Prema Vašem mišljenju, u kojoj mjeri mladi imaju utjecaja na odluke koje se tiču njih, a donose se na lokalnom nivou?

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Organiziranost mladih

Omladinske organizacije uspijevaju okupiti najveći broj mladih u SBK, a slijede ih političke stranke.

Najviše mladih (16,7%) uspjele su okupiti omladinske organizacije, a slijede ih političke stranke (10,8%). Više od dvije trećine (66,8%) mladih nisu članovi niti jedne organizacije. Kako većina mladih nisu članovi niti jedne organizacije tako i manji postotak mladih učestvuje u radu ili aktivnostima organizacija.

Tabela 9. Članstvo u organizacijama

Tip organizacije	Članstvo
Omladinske organizacije ili asocijacije	16,7%
Omladinske organizacije političkih stranaka	7%
Religijske organizacije, uključujući omladinske religijske organizacije	4,3%
Političke stranke	10,8%
Okolišne organizacije, tj. organizacije za zaštitu životne sredine	2,5%
Organizacije za ljudska prava i/ili humanitarnu pomoć	4,8%
Profesionalne organizacije, npr. udruženja poljoprivrednika, poslovne ili organizacije zaposlenika	1,3%
Nisam član niti jedne organizacije	66,4%
Ostalo	0,2%

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Mobilnost

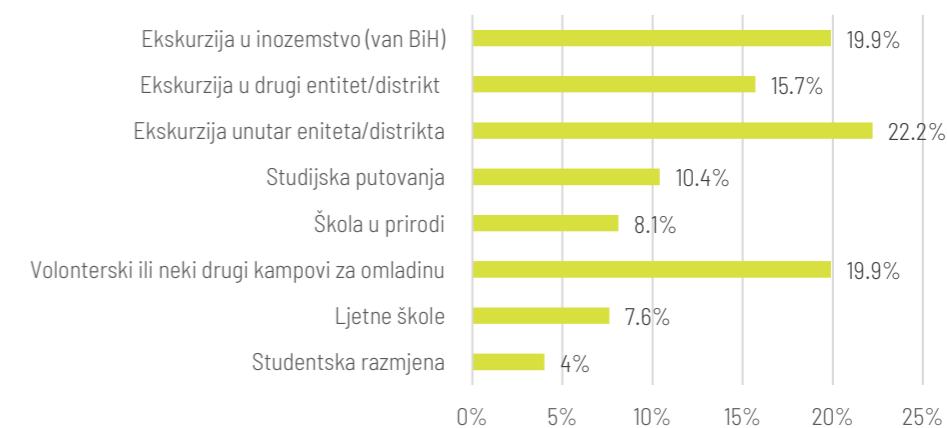
Postotak mladih SBK koji su imali priliku putovati u druge gradove unutar BiH u referentnih godinu dana iznosi 83,6%. Od broja mladih koji su u posljednjih dvanaest mjeseci putovali u druge gradove unutar BiH, najviše ih je putovalo u Mostar, Sarajevo, Zenicu, Travnik, Jajce, Vitez.

Učešće mladih u različitim aktivnostima prikazano je u tabeli, gdje su na prvom mjestu ekskurzije unutar entiteta s 22,2%. Zatim, 19,9% mladih iz SBK učestvovalo je u ekskurzijama u inozemstvo, isti postotak je iskazan kada su u pitanju volonterski i drugi kampovi.

Kada se radi o organiziranim putovanjima, mladi u SBK bili su uključeni u studentske razmjene (4%), ljetne škole (7,6%), volonterske kampove (19,9%), škole u prirodi (8,1%), studijska putovanja (10,4%), ekskurzije unutar entiteta (22,2%), ekskurzije u drugi entitet (15,7%) i ekskurzije u inozemstvo (19,9%).

Grafik 36. Učestvovanje u programima

Jeste li u posljednje tri godine učestvovali u nekim od sljedećih programa:

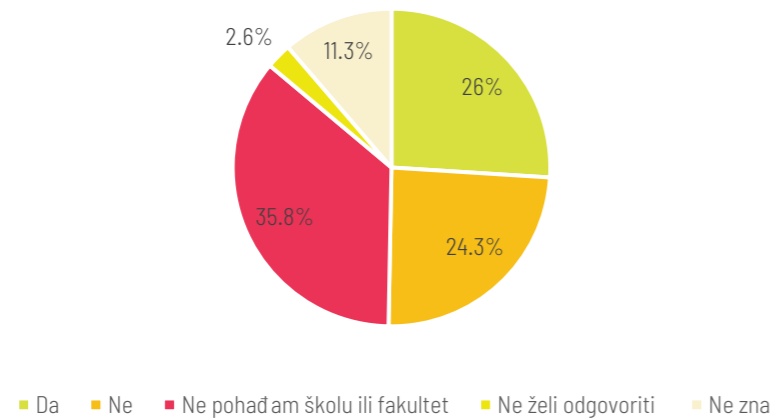

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Kada govorimo o organiziranim volonterskim aktivnostima u sklopu škole ili fakulteta, oko 24% mladih navodi kako u okviru njihove škole/fakulteta ne postoji neka vrsta organiziranog volonterskog rada s djelovanjem unutar ili van škole/fakulteta. Da takve aktivnosti postoje izjavljuje 26% mladih, a da im nije poznato postoji li organizirana volonterska aktivnost u okviru formalnog obrazovanja koje pohađaju navodi oko 11%.

Grafik 37. Mogućnost volonterskog rada

Postoji li u okviru Vaše škole/fakulteta neka vrsta organiziranog volonterskog rada s djelovanjem unutar ili van škole/fakulteta?

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Prema rezultatima analize, više od jedne trećine (35,3%) mladih u SBK je u posljednje dvije godine bilo uključeno u volonterske aktivnosti.

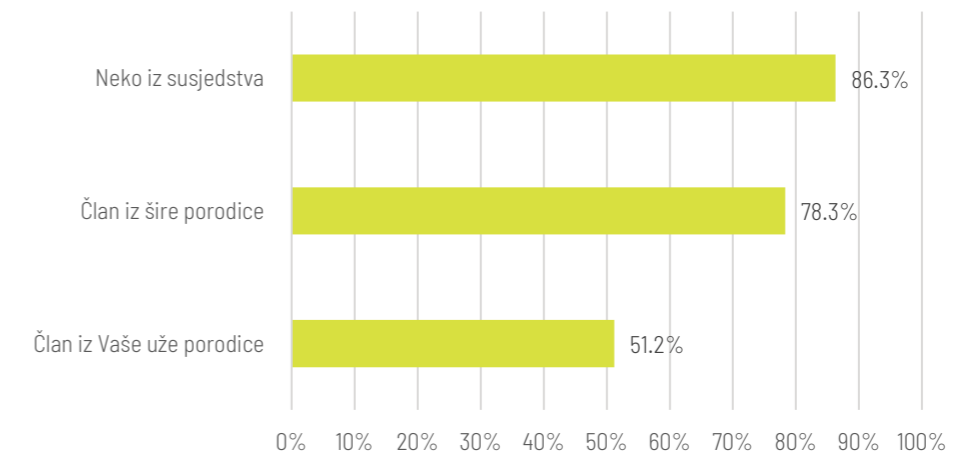
Više od jedne trećine (35,3%) mladih u SBK je u posljednje dvije godine bilo uključeno u volonterske aktivnosti, a što je povezano s prethodno navedenim podatkom gdje je 26% mladih reklo da u njihovim školama postoji organiziran volonterski rad. Postojanje organiziranog volonterskog rada pozitivno utječe na odluku mladih da se uključe u volontiranje.

Napuštanje zemlje

Prema rezultatima analize, više od polovine (51,2%) mladih svjedočilo je napuštanju zemlje članova njihove uže porodice u posljednjih sedam godina. Oko 78% mladih tvrdi da je u posljednjih sedam godina član iz njihove šire porodice napustio državu, dok je preko 86% mladih svjedočilo odlasku nekoga iz susjedstva.

Grafik 38. Napuštanje zemlje

Da li je u posljednjih 7 godina napustio zemlju:

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Kada je riječ o putovanjima u inozemstvo, manje od polovine (45,5%) mladih izjavljuje da je putovalo u inozemstvo u posljednje dvije godine. Istovremeno, manje od polovine (49%) mladih izjavljuje da nije putovalo, a jedan od razloga je svakako i pandemija COVID-19 i ograničenja država za ulazak i turističke posjete.

Uprkos pandemiji COVID-19 i ograničenjima donesenim u svrhu suzbijanja širenja virusa tokom 2020. i 2021. godine, mladi izjavljuju da su najviše posjećivali Hrvatsku, Njemačku, Austriju, Tursku te Crnu Goru, a najistaknutiji razlozi putovanja su turizam i posjeta rodbini.

Odlazak iz države

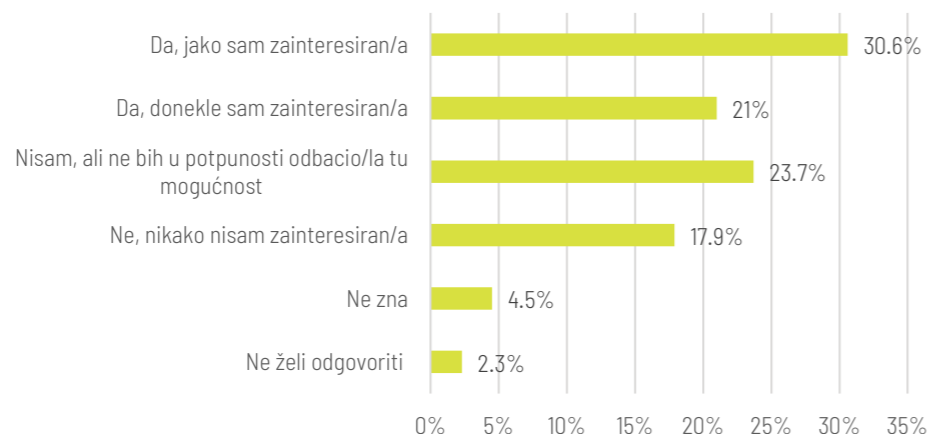
Okolo 30% mladih SBK generalno je jako zainteresirano za privremeni ili trajni odlazak u inozemstvo iz bilo kojeg razloga. Mladih koji su donekle zainteresirani je oko 21%.

Zainteresiranost mladih za odlazak u inozemstvo generalno je jako visoka u svim istraživanjima o potrebama i problemima mladih. Podaci o odlasku mladih iz zemlje potvrđuju kako mladi svoju zainteresiranost zaista i pretvaraju u realnost te u velikom broju odlaze iz BiH. Uzmemo li u obzir mlade koji su jako i donekle zainteresirani za odlazak u inozemstvo, dolazimo do postotka od oko 50% mladih SBK koji više ili manje razmišljaju o odlasku.

Mladih koji nisu zainteresirani za odlazak u inozemstvo, ali ipak ne bi u potpunosti odbacili tu mogućnost je oko 23%. Onih koji nisu zainteresirani za odlazak je 17%, a mladih koji ne znaju bi li otišli ili ne je 4,5%.

Grafik 39. Zainteresiranost za odlazak iz države

Da li ste generalno zainteresirani za privremeni ili trajni odlazak u inozemstvo iz bilo kojeg razloga?

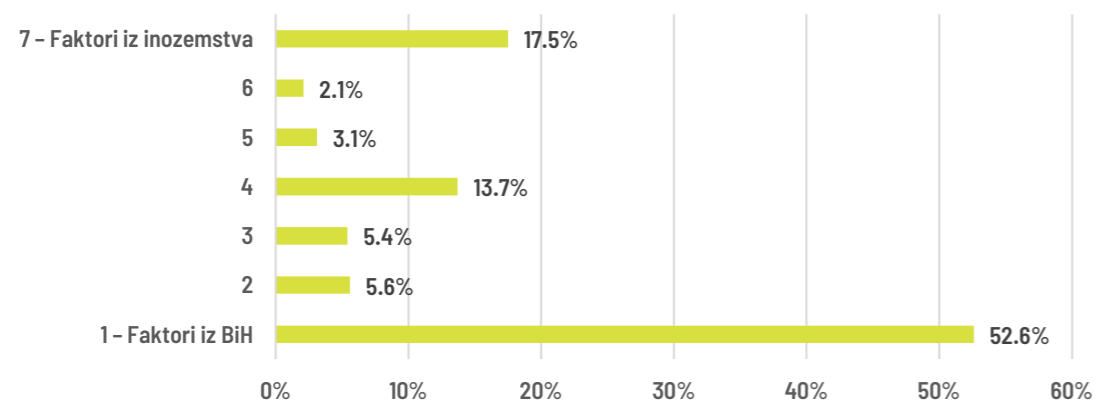

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Ono što utječe na odlazak mladih jesu faktori unutar BiH, ali i faktori izvan BiH. Naime, za 52,6% mladih razlog odlaska su faktori koji se odnose na BiH, dok za 17,5% to predstavljaju faktori izvan BiH (inozemstva). Faktori unutar BiH su prikazani i pojašnjeni u daljnjem tekstu.

Grafik 40. Faktori odlaska

Šta više utječe na Vaše razmatranje odlaska u inozemstvo? Da li su to više faktori iz BiH ili faktori iz inozemstva? [Na moje razmatranje o odlasku u inozemstvo najviše utječu:]

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Kada govorimo o razlozima zbog kojih je ovoliko mladih spremno napustiti domove, najčešći su razlozi vezani za lošu ekonomsku situaciju (nezaposlenost i niske plaće) i općenito finansijske faktore. Sljedeći po učestalosti su razlozi vezani za obrazovanje i zdravlje, a značajan je i udio odgovora koji se odnose na korupciju, nepotizam, kriminal i općenito lošu i besperspektivnu situaciju u BiH, kako je mladi vide.

Kada su zamoljeni da napišu tri razloga zbog kojih bi napustili BiH, mladi su uglavnom pisali sljedeće:

- bolja ekonomska situacija, mogućnost napredovanja, bolje plaće;
- bolja organiziranost u svemu, naročito bolja politika, manje korupcije;
- perspektiva, bolji uvjeti života, bolje obrazovanje;
- bolje prilike u inozemstvu, bolje društveno okruženje, bolje cijenjen rad radnika;
- bolji prihodi, plaće i prilike za karijeru;
- bolji standardi života, zdravstveni sistem, budućnost porodice;
- civiliziraniji život, budućnost djeteta, drugačiji mentalitet;
- društvena i institucionalna nepravda, ekonomska situacija, finansijska nezavisnost;
- države više cijene radnike, kriminal i korupcija;
- dostojanstven život, državno uređenje i finansijska sigurnost;
- mito i korupcija, manja primanja i kvalitetniji život;
- loše političko stanje, loši uvjeti za zapošljavanje i obrazovni sistem;
- lopovluk, manjak perspektive, manje briga oko rata;
- nema dobrih uvjeta za zapošljavanje, nema korupcije, male plaće;
- politika, porodica, prava i prezahtjevni uvjeti;
- skupi uvjeti za život, odlazak mladih, porodice, prijatelja, štele, korupcija;
- bolji životni standard.
- mentalitet društva, mito, korupcija i nepotizam;
- migranti, loš obrazovni sistem i loša ekonomska situacija;
- mogućnost napretka, mogućnost zaposlenja, nacionalizam;
- loša finansijska situacija u državi, nacionalizam i mogućnost rada uz studiranje;
- mogućnost pronalaska dodatnog posla, nauka, napredak;
- nacionalizam u BiH, loša situacija u BiH i neplaćen rad;
- nedostatak kulture, loš sistem, loša situacija u državi;
- ljepši život, nema korupcije;
- nekvalitet obrazovanja, loša politika, loša finansijska situacija u BiH;
- nepravda unutar društva, neuređenost države, mentalitet društva;
- nestabilno okruženje, nezaposlenost, mito i korupcija;
- nezadovoljstvo, niski mjesečni prihodi, novac;
- način života, niski životni standardi, nezaposlenost;
- osjećaj nesigurnosti u BiH, odlazak prijatelja i porodice;
- nedovoljni uvjeti za normalan život u BiH, nekvalitet vlasti, politička neuređenost;
- svi odlaze, stanje u državi i socijalno stanje;
- uređenost države, veće mogućnosti, bolje zdravlje.

Iz odgovora mladih zapaža se često korištenje riječi „sistem“, „standard“, „sigurnost“ i „porodica“ te „budućnost“ i „život“. Očigledno je da mladi žele živjeti u zemlji u kojoj postoji uređen sistem, koji je svojevrsna garancija sigurnog okruženja u

kojem se mladi ne boje zasnivati porodice.

Odlazak stanovništva, a posebno mladih i radno sposobnih stanovnika, gorući je problem za bh. društvo u cjelini, koji već pokazuje široku lepezu negativnih pojava u skoro svim sferama življenja u BiH. Pretpostavlja se da će se trend iseljavanja stanovništva nastaviti i u narednim godinama, i to pojačanim intenzitetom zbog olakšavanja procedura za imigraciju u druge zemlje te zbog potrebe razvijenih evropskih zemalja za radnom snagom.

Informiranje mladih

INFORMIRANJE MLADIH

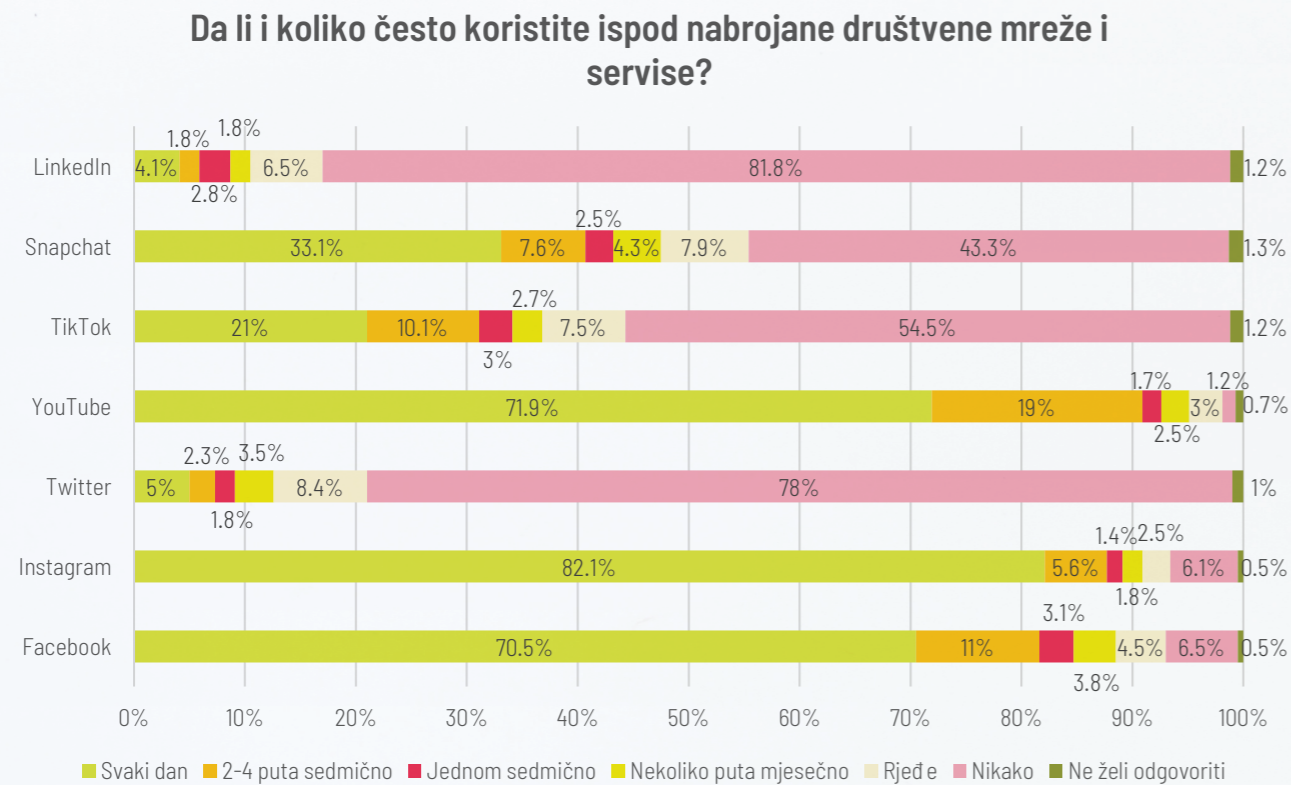
Mladi se najviše informiraju putem interneta i televizije. Oko 85% mladih internet koristi svaki dan, a najčešći način pristupanja internetu za 93,4% mladih je putem pametnih telefona.

Kada je u pitanju svakodnevna informiranost, oko 63% mladih izjavljuje da informacije dobija putem internetskih portala. Oko 50% mladih nikada ne čita neke dnevne novine, a oko 49% ih ne čita sedmične magazine. Gotovo polovina mladih svakodnevno gleda TV, a zanimljiv je podatak da oko 22% mladih sluša radio svaki dan.

Instagram je najčešće posjećivana društvena mreža jer više od 82% mladih navodi kako Instagram posjećuje svakodnevno, a oko 5% nekoliko puta sedmično. Zatim dolazi Facebook sa skoro 71% mladih koji ga posjećuju svakodnevno i 11% mladih koji to rade skoro svaki dan. YouTube ima sličnu učestalost posjećivanja od mladih kao i Facebook, s oko 71% mladih koji ovu mrežu posjećuju svakodnevno i 19% mladih koji YouTube posjećuju dva do četiri puta sedmično.

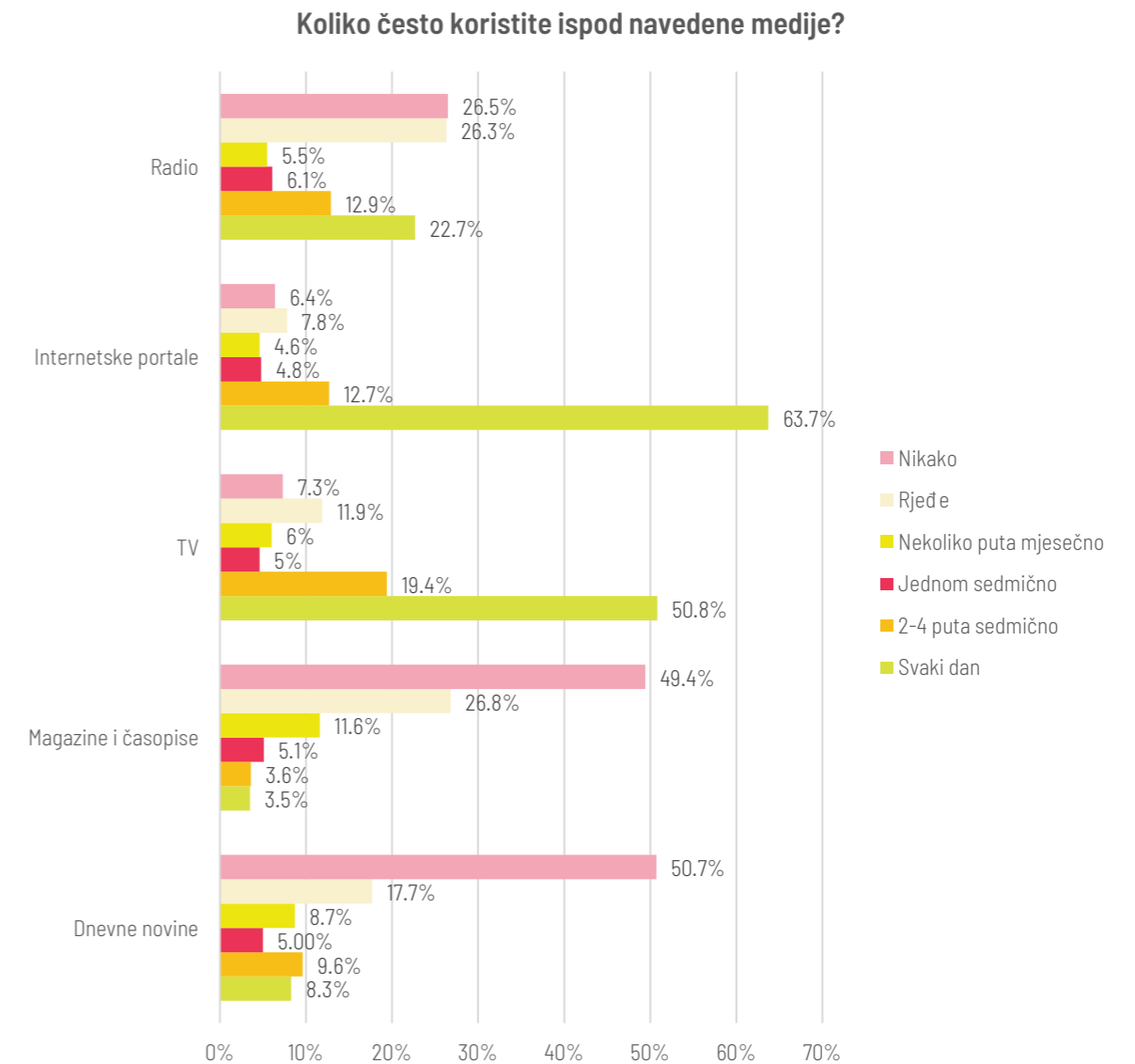
Snapchat ima 33% svakodневних korisnika među mladima, a Twitter s oko 5% i LinkedIn s 4,1% svakodnevних posjetilaca nisu u fokusu mladih.

Grafik 41. Korištenje društvenih mreža

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Grafik 42. Informiranost

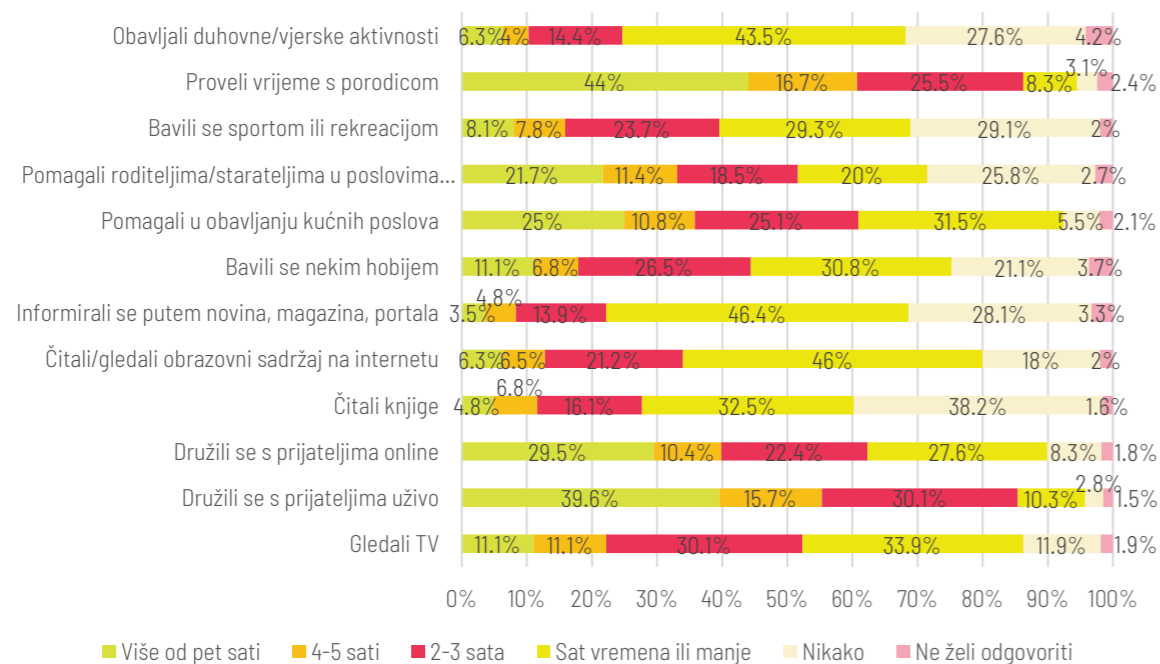
Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

SLOBODNO VRIJEME

Na dnevnoj bazi mladi najviše slobodnog vremena provode u druženju s porodicom i prijateljima te pomažući roditeljima u obavljanju kućnih poslova i biznisu. Dnevno vrijeme mladi provode i u druženju s prijateljima online, gledanju televizije, bavljenju hobijem i sportom/rekreacijom. Najmanje slobodnog vremena mladi troše na čitanje, i to gotovo 38% mladih navodi kako u posljednjih sedam dana nikako nije čitalo knjige. Oko 29% mladih navodi kako se u prethodnih sedam dana nikako nije bavilo sportom ili rekreacijom.

Grafik 43. Slobodno vrijeme

Prisjetite se u posljednjih sedam dana koliko sati DNEVNO STE u prosjeku:

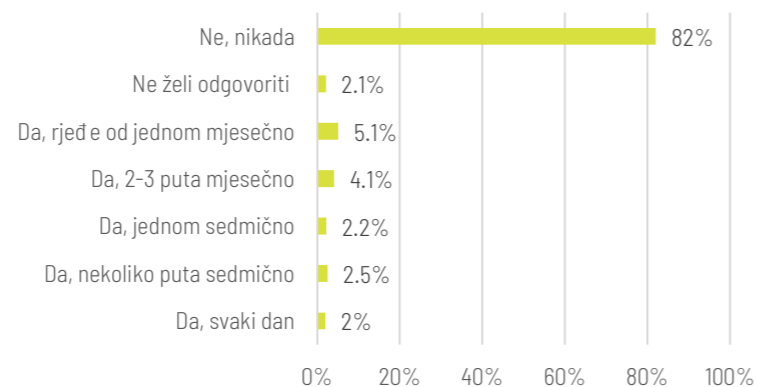
Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Prema podacima analize, 82% mladih u SBK je reklo da nikada ne igra igre na sreću. Zabrinjavajući je podatak da 2% mladih svaki dan igra igre na sreću, kao i da 2,5% mladih to radi nekoliko puta sedmično. U prosjeku, oko 5% mladih igra igre na sreću rjeđe od jednom mjesečno.

Grafik 44. Igre na sreću

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Da li i koliko često igrate igre na sreću (klađenje, lutrija i sl.)?

KULTURA I SPORT

Kada je u pitanju zadovoljstvo mladih podrškom lokalnih vlasti u oblasti kulture, mladi uglavnom nemaju jasno izražen stav, jer ih većina izjavljuje kako su „ni zadovoljni ni nezadovoljni“ podrškom koju lokalne vlasti pružaju u oblasti kulture (40,1%). Oko 27% mladih nezadovoljno je podrškom lokalnih vlasti, zadovoljnih je oko 14,2%, a veoma zadovoljnih 1,8%.

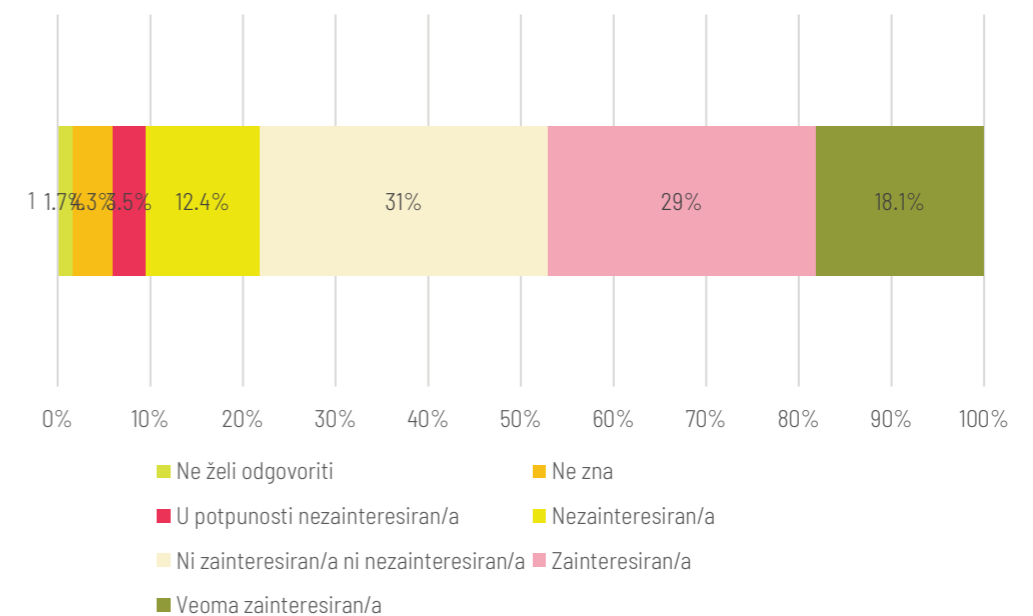
Odnosom medija, odnosno vremenom koje mediji posvećuju kulturi zadovoljno je oko 12% mladih. Nezadovoljnih je oko 24%, a onih koji nisu ni zadovoljni ni nezadovoljni je oko 39%.

Kada se govori o zadovoljstvu mladih podrškom kulturi, bitno je ustanoviti i koliko su mladi zaista zainteresirani za kulturne i umjetničke sadržaje. Značajan broj mladih koji nemaju izražen stav o tome da li su zadovoljni ili ne podrškom lokalnih vlasti kulturi ukazuje na to da postoji određeni broj mladih kojima kultura u suštini i nije sfera interesiranja. Mladima je postavljeno i direktno pitanje o tome koliko su zainteresirani za kulturu i umjetnost. U prosjeku, oko 15% mladih navodi kako je nezainteresirano ili potpuno nezainteresirano za ovu vrstu sadržaja. Zainteresiranih je oko 29%, veoma zainteresiranih oko 18%, a onih koji biraju neutralan odgovor (ni zainteresiran/a ni nezainteresiran/a) je oko 31%.

Većina mladih (52,5%) se izjasnila da, ne uzimajući u obzir pandemiju COVID-19, rijetko imaju priliku prisustvovati kulturnim dešavanjima (predstave, koncerti, izložbe i slično), dok je onih koji često imaju tu priliku značajno manje (16,2%).

Grafik 45. Interes za kulturu i umjetnost

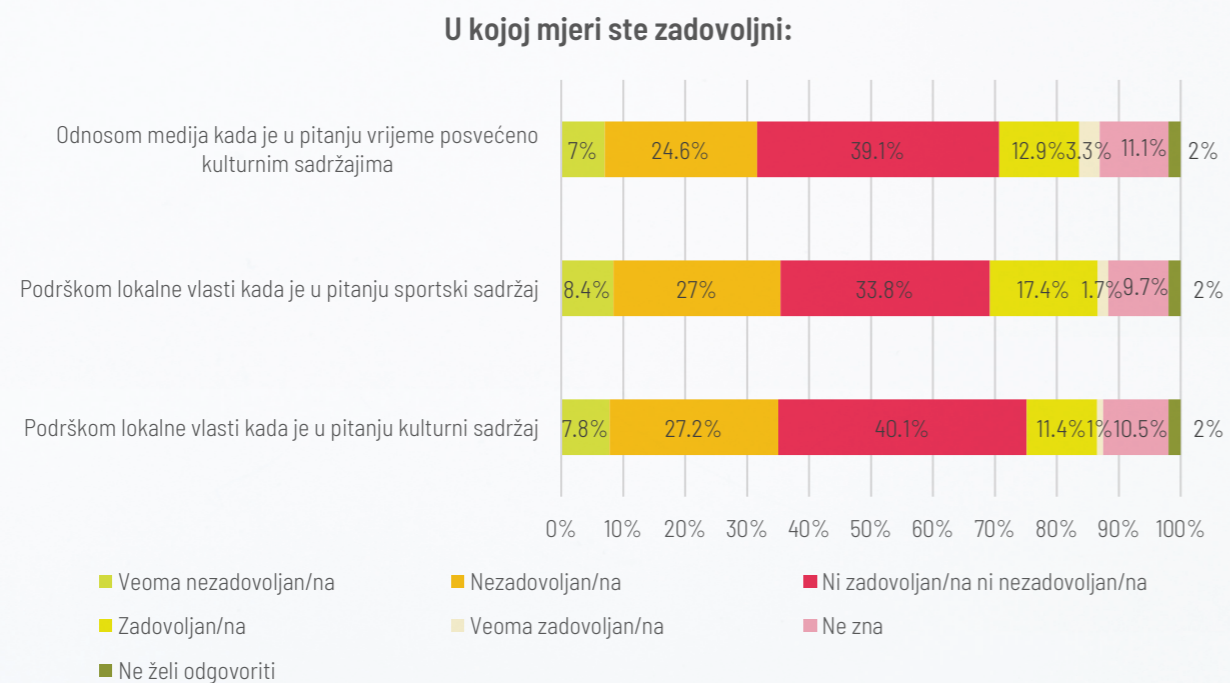
Koliko ste zainteresirani za kulturu i umjetnost?

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Podršku lokalne vlasti kulturnim sadržajima mladi su ocijenili pozitivnije nego podršku sportskim sadržajima. Naime, kada je u pitanju podrška sportskim sadržajima, nezadovoljnih je 27% mladih, dok zadovoljnih i veoma zadovoljnih ima oko 19%. Oko 33% je mladih koji biraju neutralan odgovor (ni zainteresiran/a ni nezainteresiran/a) prilikom ocjenjivanja podrške lokalnih vlasti sportskim sadržajima.

Grafik 46. Zadovoljstvo podrškom medija i lokalne vlasti kulturnim i sportskim sadržajima

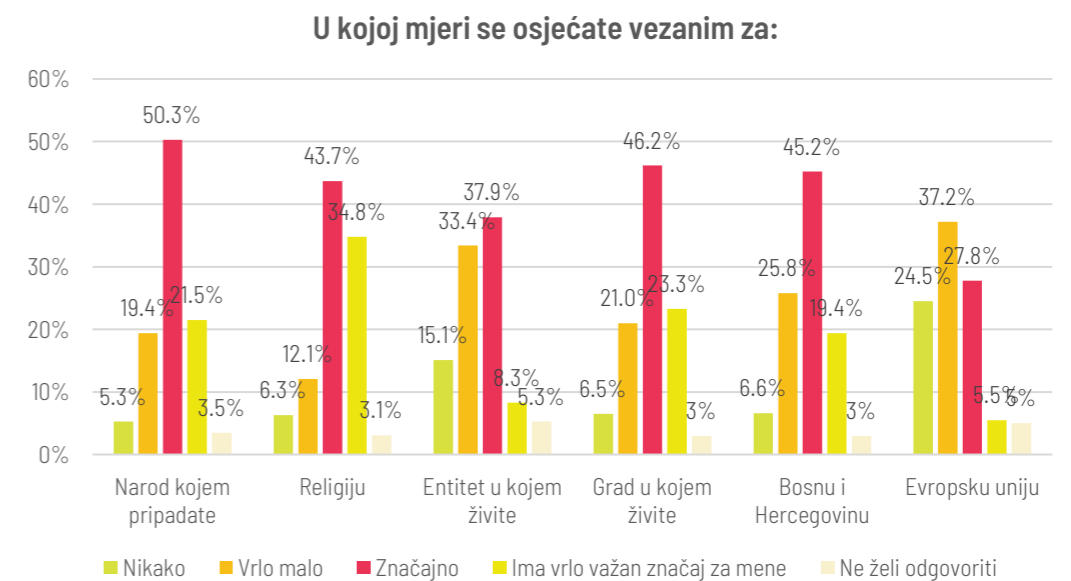

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

IDENTITET

Mladi SBK najviše se osjećaju vezanim za narod kojem pripadaju, zatim za grad u kojem žive te za Bosnu i Hercegovinu. Najmanji osjećaj povezanosti mladi iskazuju prema Evropskoj uniji.

Grafik 47. Osjećaj vezanosti

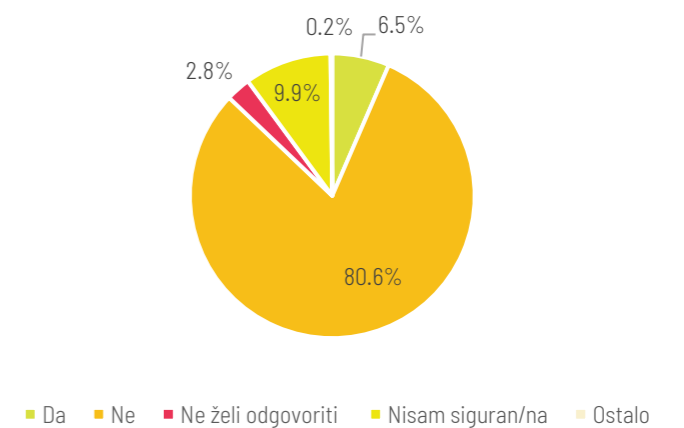
Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Nacionalna pripadnost nije važna za odabir prijatelja, ali je donekle važna za odabir bračnog partnera.

Za skoro 88% mladih nacionalnost i religija nisu bitan kriterij za odabir prijatelja. S druge strane, za 6,5% mladih nacionalnost je bitan kriterij za odabir prijatelja, dok gotovo 10% njih nije sigurno da li im je nacionalnost značajna kao kriterij za odabir prijatelja.

Grafik 48. Kriteriji za odabir prijatelja

Jesu li Vam nacionalnost i religija bitan kriterij za odabir prijatelja?

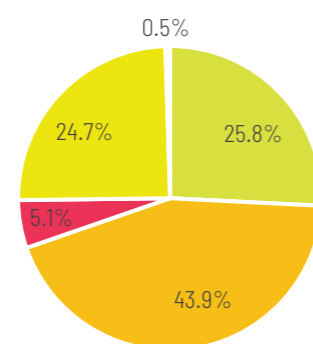

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Međutim, nacionalna pripadnost značajan je kriterij za odabir bračnog partnera/ice. Više od jedne četvrtine mladih (43,9%) u SBK odgovorilo je da ne bi stupili u brak s osobom druge nacionalnosti. Za oko 25% mladih različita nacionalnost ne predstavlja smetnju za sklapanje braka, dok je malo manji postotak (24,7%) onih koji nisu sigurni da li bi to uradili.

Grafik 49. Brak i nacionalnost

Biste li stupili u brak s osobom druge nacionalnosti, ako već niste? Molim da mi odgovorite i ako ste već oženjeni/udata.

■ Da ■ Ne ■ Ne želi odgovoriti ■ Nisam siguran/na ■ Već u braku s osobom druge nacionalnosti

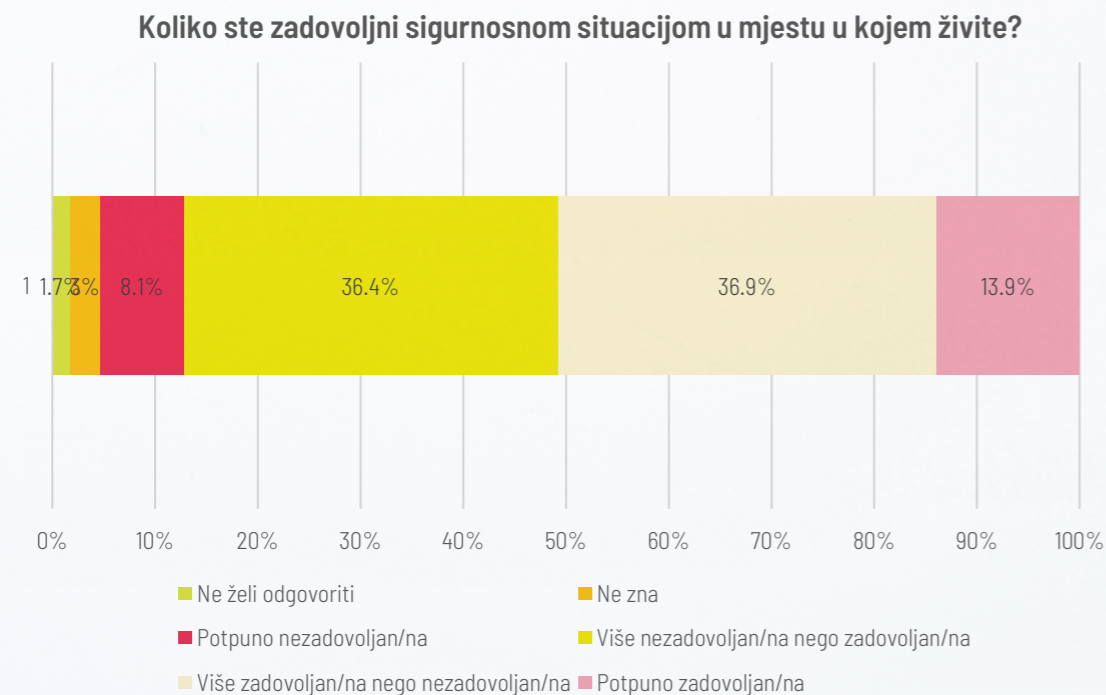
Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Sigurnost

SIGURNOST

Većina mladih više je zadovoljna nego nezadovoljna sigurnosnom situacijom u mjestu u kojem živi. Naime, potpuno zadovoljnih sigurnosnom situacijom ima gotovo 14%, dok je potpuno nezadovoljno sigurnosnom situacijom oko 8% mladih. Usto, podjednak je broj mladih koji su više zadovoljni nego nezadovoljni i više nezadovoljni nego zadovoljni sigurnosnom situacijom.

Grafik 50. Zadovoljstvo sigurnosnom situacijom

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Različiti oblici nasilja i mladi

Mladi su kroz upitnik odgovarali na dvije forme pitanja o prisutnosti različitih oblika nasilja (nasilje u porodici, međuvršnjačko nasilje, nasilje na internetu, seksualno nasilje, nasilje na radnom mjestu, razbojništvo, nasilje od partnera/ice i nasilje od određene ekstremističke grupe).

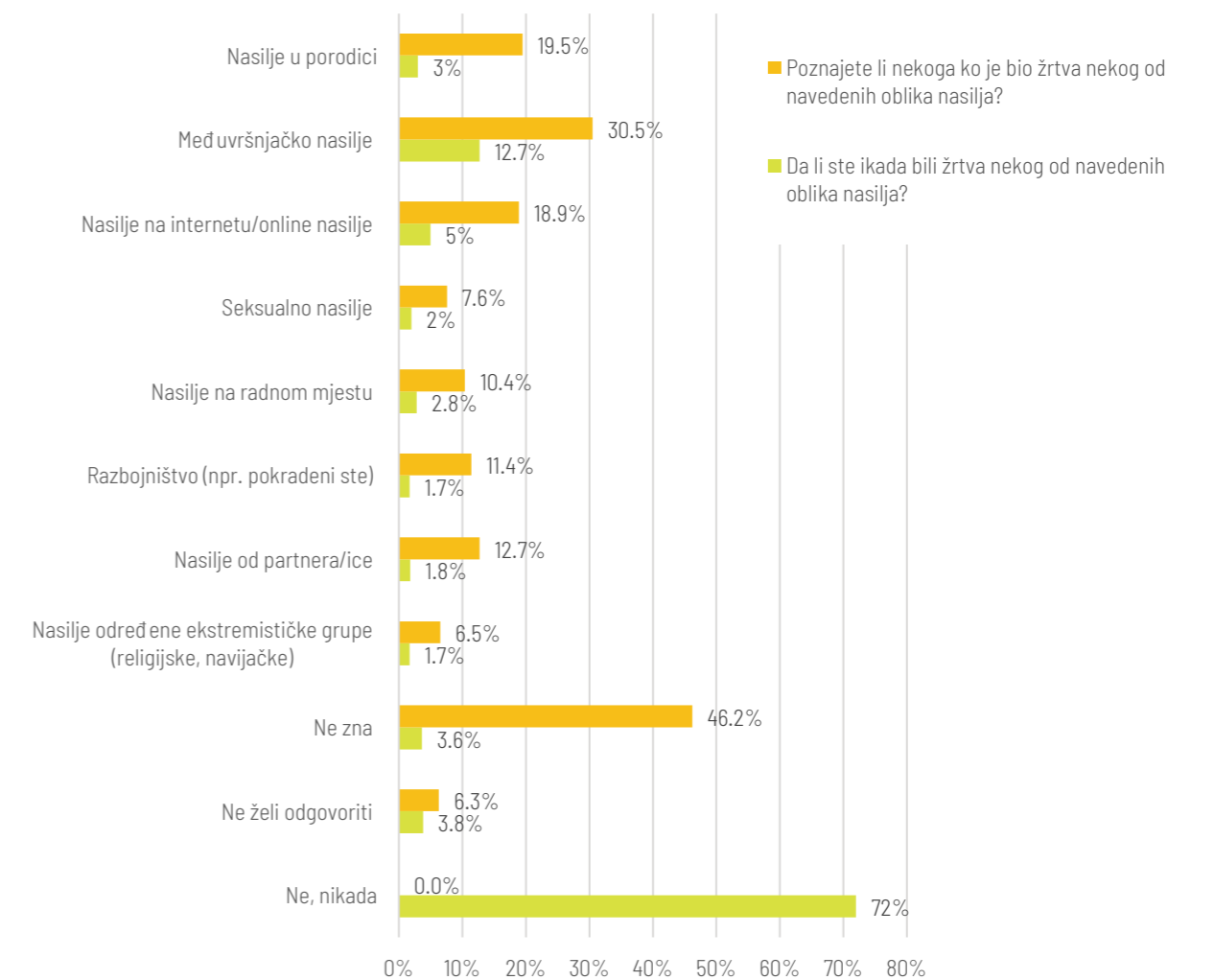
U prvoj formi pitanja mladi su se trebali izjasniti o tome jesu li oni lično bili žrtva nekog od nabrojanih oblika nasilja, dok su u drugoj varijaciji istog pitanja trebali navesti poznaju li nekoga ko je bio žrtva nekog od navedenih oblika nasilja.

Rezultati ukazuju na dosljednost u tome da su mladi kod svakog oblika nasilja u značajno većem postotku navodili kako poznaju nekoga ko je bio žrtva nasilja nego što su navodili kako su oni lično bili žrtva nekog od oblika nasilja.

Ove razlike su posebno primjetne kod onih vrsta nasilja o kojima je generalno neugodnije govoriti, poput nasilja u porodici, nasilja na radnom mjestu ili seksualnog nasilja. Kod nekih drugih oblika nasilja, poput razbojništva ili nasilja od određene ekstremističke grupe, razlike nisu bile toliko izražene.

Tako je kod nasilja u porodici oko 3% mladih izjavilo kako je lično bilo žrtva nasilja u porodici, dok je gotovo 20% mladih navelo kako poznaje nekoga ko je bio žrtva ovog oblika nasilja. Većina mladih, odnosno 72%, ne smatra da su ikada bili žrtve nasilja. Najdominantniji oblik nasilja kojem su mladi bili izloženi jeste međuvršnjačko nasilje s 12,7% i nasilje na internetu 5%.

Grafik 51. Nasilje i mladi

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Psihičko nasilje

Tema psihičkog nasilja veoma je složena, i to iz više razloga. Ipak, najveći problem psihičkog nasilja jeste njegovo neprepoznavanje od žrtve, a često i od samog počinioca. Otežavajuća okolnost za naše podneblje je i to što se neki oblici tradicionalnih ponašanja koji imaju naznake nasilja smatraju uobičajenim.

Pored toga, i psihičko nasilje, kao i svaki drugi oblik nasilja, u kontekstu zakonskih radnji potrebno je i dokazati, što je u slučajevima psihičkog nasilja dosta teško.

S druge strane, mnogobrojne studije dokazuju kako psihičko nasilje ostavlja daleko teže i dugotrajnije posljedice na zdravlje i kvalitet života žrtve nego što je to slučaj s drugim oblicima nasilja.

U širokom spektru ponašanja koja spadaju u kategoriju psihičkog nasilja nalazi se svaka primjena psihičke prinude na fizički ili psihički integritet druge osobe, svako postupanje koje može prouzrokovati psihičku bol, prouzrokovanje straha, osjećaja lične ugroženosti i povrede dostojanstva, zatim verbalni napadi, vrijeđanje, psovanje, nazivanje pogrđnim imenima te drugi načini grubog uznemiravanja, uhođenje i svi drugi slični oblici uznemiravanja, kao što su pokušaj kontroliranja nečijeg ponašanja ili izolacija osobe od drugih ljudi. U psihičko nasilje spadaju i različiti oblici ekonomskog nasilja, poput finansijske kontrole, gdje nasilnik onemogućava žrtvu da upravlja vlastitim finansijama, oduzima joj novac ili zabranjuje rad.

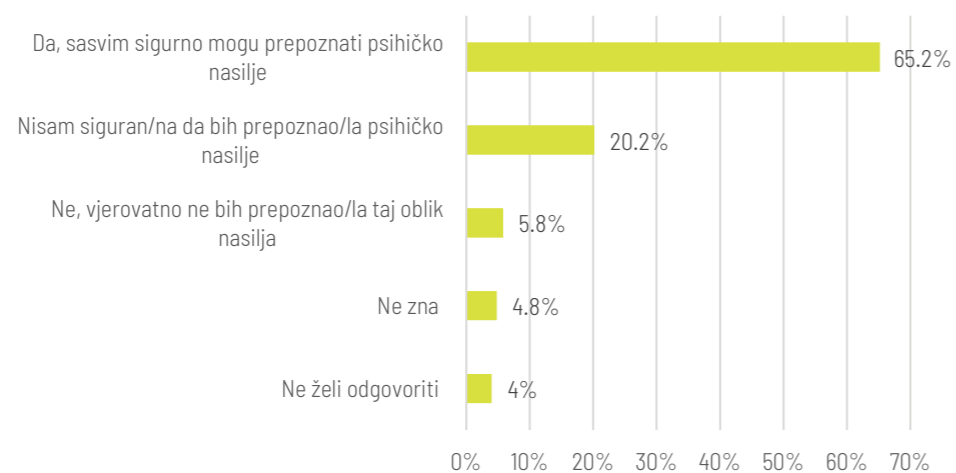
Većina slučajeva psihičkog nasilja događa se u krugu porodice i prijatelja, što dodatno otežava žrtvi da takvo nasilje prepozna i prizna te u konačnici na njega adekvatno reagira.

U vremenu kada je tolerancija na fizičko nasilje izuzetno niska, psihičko nasilje je sve učestalije te se često naziva i batinama 21. vijeka. Djeca, mladi i žene posebno su ranjive kategorije kada je u pitanju psihičko nasilje.

Gotovo dvije trećine (65,2%) mladih u SBK može prepoznati psihičko nasilje. Ipak, oko 20% mladih nije sigurno da li bi znalo prepoznati psihičko nasilje, dok oko 5% mladih izjavljuje kako vjerovatno ne bi prepoznalo psihičko nasilje.

Grafik 52. Prepoznavanje psihičkog nasilja

Možete li prepoznati psihičko nasilje?

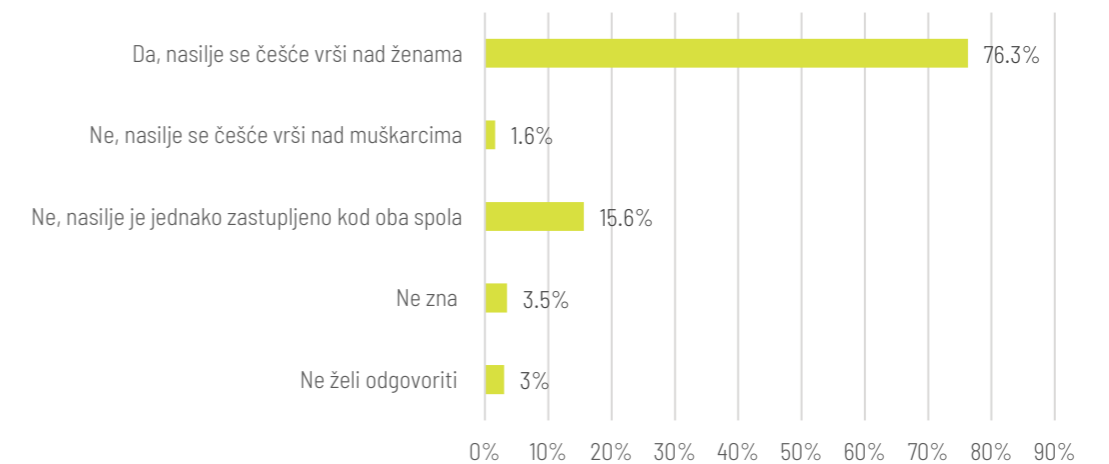

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Žene su, prema mišljenju gotovo većine ispitanika, češće žrtve nasilja nego muškarci (76,3%). Oko 15% mladih smatra da je nasilje jednako zastupljeno kod oba spola, dok tek malo više od 1% mladih smatra da su muškarci češće žrtve nasilja nego žene.

Grafik 53. Percepcija prema ženama kao žrtvama nasilja

Smatrate li da su žene češće žrtve nasilja nego muškarci?

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

PANDEMIJA COVID-19

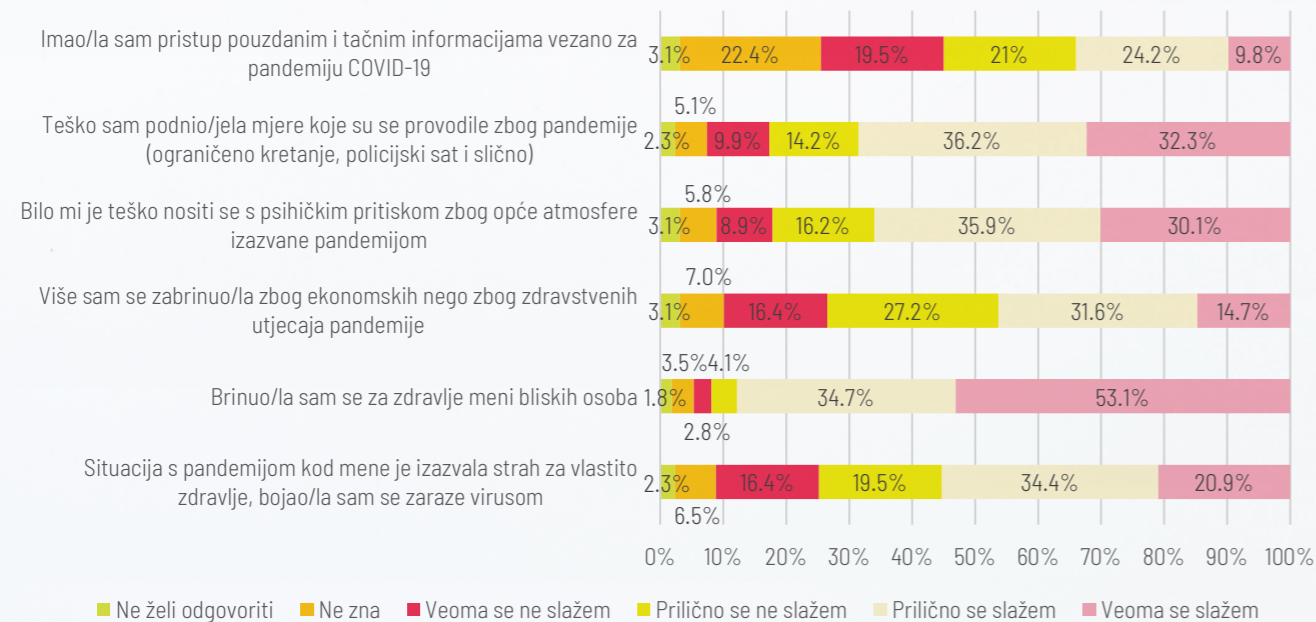
Pandemija COVID-19 se posebno odrazila na živote mladih ljudi.

Najveći strah ili briga za gotovo 90% mladih bila je za zdravlje bliskih osoba. Pored zdravlja članova porodice i bližnjih, gotovo polovina mladih strahovala je za vlastito zdravlje te se bojala potencijalne zaraze virusom.

Zanimljiv je podatak da oko 22% mladih ne zna da li je imalo pristup tačnim i pouzdanim informacijama u vezi s pandemijom COVID-19 i donesenim mjerama.

Grafik 54. Utjecaj pandemije COVID-19 na mlade

Molimo Vas da označite u kojoj mjeri se slažete ili ne slažete sa svakom od ispod navedenih izjava.

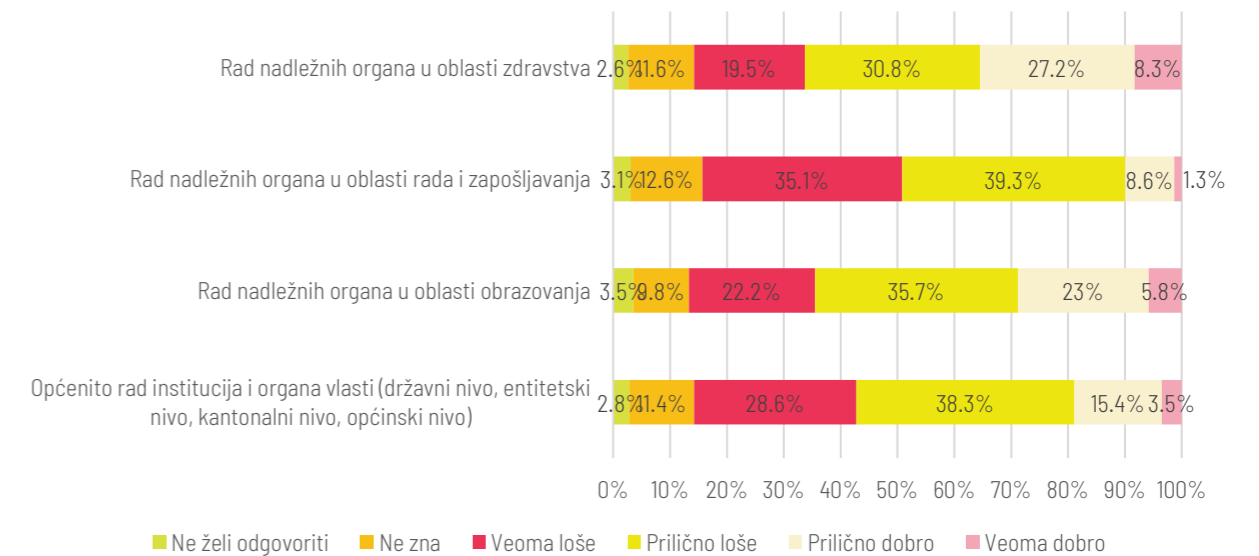
Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Mladi su upitani i da ocijene rad institucija tokom pandemije COVID-19.

Generalno, mladi su nezadovoljni radom institucija tokom pandemije COVID-19. Međutim, najmanje negativno ocjenjuju reakciju zdravstvenog sektora. Oko 8% mladih je njihov rad ocijenilo kao veoma dobar, a kao dobar 27,2% mladih. Najlošije ocijenjen je rad nadležnih organa u oblasti zapošljavanja, i to gotovo 75% mladih smatra da su navedeni organi u toku pandemije COVID-19 radili veoma loše, odnosno prilično loše.

Grafik 55. Ocjena rada institucija tokom pandemije COVID-19

Tokom pandemije COVID-19 kako biste ocijenili:

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Preporuke na osnovu podataka istraživanja o položaju i potrebama mladih u SBK

Analiza položaja i potreba mladih predstavlja dokument koji je osnov za donošenje strategije prema mladima. Važan je sveobuhvatan, a ne partikularan pristup analizi te izradi strategije. Analiza je podijeljena prema oblastima da bi se pružio detaljan uvid u položaj mladih. Na osnovu Zakona o mladima FBiH iz 2010. godine, vlasti su dužne donijeti strategiju prema mladima na svim nivoima odlučivanja (lokalni, kantonalni i entitetski), a one trebaju biti izvodi u predviđenim vremenskim rokovima.

Prilikom izrade strategije potrebno je pored ostalih obratiti pažnju i na zaključke koji proizlaze iz samog prikupljanja podataka i analize i koji se ističu u ukupnoj analizi, a navodimo ih u nastavku.

Obrazovanje

Potrebno je mladima pružiti obrazovanje pomoću kojeg će odgovoriti na izazove današnjice i u budućnosti. Dodatno, visokoškolske ustanove trebaju proći, ako nisu, proces akreditacije da bi na taj način obrazovanje mladih dobilo na sigurnosti i kvalitetu.

Potrebni su povezivanje obrazovanja s potrebama tržišta rada kao i saradnja između kompanija koje se nalaze na području kantona s obrazovnim ustanovama kako bi na taj način mladi imali direktan pristup tržištu i edukaciji koja je potrebna za uključivanje na tržište rada.

Neformalni oblik nastave traži dodatnu podršku. Naime, mladima je moguće pružiti veći broj kurseva i drugih vidova obuke jer postoji potreba i potražnja za ovim vidovima obrazovanja.

Zapošljavanje

Proces zapošljavanja mladih može se razvijati i u pravcu podrške pokretanja malih obrta. Iako je najtraženiji vid podrške finansijski, mladi su naglasili da imaju potrebu i za drugom vrstom podrške u vidu pravnih i profesionalnih savjetovanja.

Proces zapošljavanja mladih, posebno u javnim institucijama, traži da bude transparentan.

Zdravstvo

Broj sistematskih i ginekoloških pregleda je veoma nizak. Povećanje svijesti kod mladih da urade kvalitetne preglede te pružanje usluga pregleda trebaju biti u fokusu budućeg djelovanja.

Mladi većinom nisu upoznati s tim da li postoje zdravstvene ustanove koje su namijenjene njima te nisu upoznati s njihovom funkcijom. Približavanjem i upoznavanjem mladih o prilikama koje imaju kroz zdravstvene ustanove može ih se potaknuti na korištenje usluga koje ove ustanove pružaju mladima u svrhu prevencije i brige o zdravlju.

Programi za mlade

Saradnjom s obrazovnim institucijama iz drugih regija i država otvorit će se prilika za mlade da iskoriste mogućnosti kao što su ljetne škole, studijska putovanja i studentske razmjene. Važno je mladima omogućiti sadržaje koji su namijenjeni njihovoj populaciji.

Komunikacija

Upoznavanje mladih s njihovim pravima i mogućnostima iziskuje pristup kroz kanale komunikacije koje oni koriste, a to su uglavnom društvene mreže.

Sigurnost

Oblast sigurnosti zahtijeva rad u pravcu osiguravanja uvjeta kroz koje će se mladima omogućiti da prijave nasilje. Također, važno je educirati mlade da prepoznaju nasilje i adekvatno reagiraju i traže podršku u vidu psihologa ili od drugih relevantnih institucija.

LITERATURA

Službene novine FBiH, „Zakon o mladima Federacije Bosne i Hercegovine“ („Službene novine FBiH“, br. 36/2010).

Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta BiH (n.d.). Lista akreditiranih visokoškolskih ustanova u BiH (dostupno na: http://hea.gov.ba/akreditacija_vsu/Default.aspx, pristupljeno: 29. 11. 2021).

Agencija za statistiku BiH [online]. Popis 2013. (dostupno na: <https://www.popis.gov.ba/popis2013/knjige.php?id=0>, pristupljeno: 17. 11. 2021).

Agencija za statistiku BiH (2016). POPIS, Ekonomske karakteristike (dostupno na: https://www.popis.gov.ba/popis2013/doc/Knjiga7/K7_B_E.pdf, pristupljeno: 19. 7. 2021).

CIK (2019). Izborni pokazatelj 2018. godina (dostupno na: https://www.izbori.ba/Documents/2019/11/Izborni_pokazatelji_2018.pdf, pristupljeno: 19. 7. 2021).

Federalni zavod za statistiku [online]. Konačni rezultati Popisa 2013. objavljeni 1. 7. 2016.

(dostupno na: <http://www.px-web.fzs.gov.ba/pxweb/bs-Latn-BA/?rxid=2bd664af-5826-4430-86c4-%20c19aa9c2aada>, pristupljeno: 17. 11. 2021).

Federalni zavod za statistiku (2020). Srednjobosanski kanton u brojkama (dostupno na: [Kantoni u brojkama – Federalni zavod za statistiku \(fzs.ba\)](https://www.fzs.ba/Kantoni_u_brojkama_-_Federalni_zavod_za_statistiku_fzs.ba), pristupljeno: 17. 11. 2021).

Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta [n.d.]. Obrazovne ustanove u SBK (dostupno na: <https://mozks-ksb.ba/hr/>, pristupljeno: 29. 11. 2021.).

Institut za
razvoj mladih KULT

MLADI.ORG